

**Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il
üçün dövlət və icmal büdcələrini özündə
birləşdirən**

**“Vətəndaşın büdcə bələdçisi”
kitabı**

Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi

Bakı - 2017

Mündəricat

	Səhifə
<i>Oxucuya müraciət</i>	2
<i>1. Büdcə nədir və özündə nəyi birləşdirir?</i>	3
<i>2. Azərbaycan Respublikasının büdcə sistemi</i>	5
<i>3. Büdcənin gəlirlərini formalaşdırmaq üçün pul vəsaiti haradan gəlir və hara gedir</i>	7
<i>4. Dövlət və icmal büdcələrin layihəsi necə tərtib olunur, özündə hansı mərhələləri birləşdirir və hansı normativ-hüquqi sənədlərlə tənzimlənir</i>	9
<i>5. 2017-ci il üçün dövlət büdcəsinin zərfi haqqında icmal məlumat</i>	12
<i>6. 2017-ci il üçün icmal büdcəsi haqqında icmal məlumat</i>	45
<i>7. Nəticə</i>	46
<i>8. Anlayışlar və terminlər</i>	47
<i>9. Ədəbiyyat</i>	50
<i>10. Əks-əlaqə</i>	51

Oxucuya müraciət

Hörmətli oxucu!

Siz “Vətəndaşın büdcə bələdçisi” kitabında dövlət və icmal büdcələrin əsas parametrlərini və istiqamətlərini görəcəksiniz, büdcənin layihəsinin hazırlanması zamanı müvafiq proseslərin həyata keçirilməsi haqqında məlumat tapacaq, gəlir və xərclərin haradan gəlib hara xərclənəcəyi haqqında aydın məlumat əldə edəcəksiniz.

Büdcə ilə bağlı əhalinin məlumatlı olması çox mühüm məsələlərdən biridir. Lakin, büdcə - olduqca mürəkkəb və xüsusi bilik tələb edən bir sənəddir. Həmçinin, büdcənin strukturuna daxil olan bütün məlumatlar ilk anda Sizin üçün maraqlı olmaya bilər. Eyni zamanda, büdcə sistemində daxil olan büdcələrin tərkibi, onun gəlir və xərclərinin, kəsirinin strukturu, gəlirlərin formalaşma mənbələri, xərclərin istifadə istiqamətləri və kəsirin maliyyələşdirmə mənbələri üzrə çoxsaylı məlumatların təhlili xeyli vaxt almış olur. Bu isə, əhalinin vaxt itkisinə səbəb olur, büdcədə olan məlumatların düzgün tərzdə izah edilməsinə şərait yaradır.

Bütövlükdə dövlət büdcəsinin gəlir və xərcləri barədə qısa və anlayışlı məlumatın əldə edilməsi, büdcənin mahiyyəti, onun parametrlərinin tərtibi və icrası prosesi ilə bağlı əhalinin maarifləndirilməsi, dövlətin büdcə siyasətinin daha sadə dildə onlara çatdırılması üçün Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən hazırlanmış “Vətəndaşın büdcə bələdçisi” kitabı Sizin ixtiyarınıza verilir. Ümidvarıq ki, hazırlanmış bu məlumat bazası-Sizə büdcə sahəsində bələdçilik edəcək, büdcəni daha asan və aydın başa düşülməsində yardımçı olacaqdır.

Bununla yanaşı qeyd olunmalıdır ki, əhali ilə geniş ictimai müzakirələrin təmin edilməsi, onların bu müzakirələrdə yaxından iştirakının təşkili üçün 2017-ci ilin dövlət və icmal büdcələrinin layihələri üzrə göstəricilər Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə təqdim olunmamışdan əvvəl Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinin rəsmi internet sahifəsində yerləşdirilmişdir.

1. Bütçə nədir və özündə nəyi birləşdirir?

Bütçə dedikdə biz ilk növbədə-Azərbaycan Respublikasının müvafiq dövlət hakimiyyəti və özünüidarəetmə orqanları vasitəsi ilə dövlətə və bələdiyyələrə məxsus vəzifə və funksiyaları yerinə yetirmək üçün lazım olan pul vəsaitinin yığılması və istifadə olunması üçün əsas maliyyə sənədini gözüümüzün önünə gətirməliyik.

- Sadə dildə desək bütçə nədir və özündə nəyi birləşdirir?

Bütçə, dövlət idarəetmə sisteminin tərkib hissəsi olmaqla bütün vətəndaşların maraqlarına toxunur.

Dövlət və bələdiyyə işçilərinin, həkim və xəstələrin, valideyn, şagird və tələbələrin, təqaüdçülərin, aztəminatlı ailələrin və müavinət alanların, sahibkarların, uşaq bağçalarında və körpələr evlərində uşaqların və tərbiyəçilərin, işsiz insanların – bir sözlə ölkə vətəndaşlarının demək olar ki, hamısının bütçə ilə əlaqəsi vardır. Bütçə, həmçinin ölkə iqtisadiyyatının tənzimlənməsində mühüm rol oynamaqla, iqtisadiyyatda sabitliyin yaranmasına xidmət edir.

Bütçə müxtəlif vergilərin, rüsumların və digər ödənişlərin bir mənbədə toplanması və xərclənməsi barədə ölkənin bir il üçün əsas maliyyə sənədidir.

Gəlir vergisi, əlavə dəyər vergisi, aksizlər, mənfəət vergisi və digər vergilər və daxilolmalar üzrə nə qədər məbləğdə vəsait daxil olacaqdır?

Hansı dövlət vəzifələri, tədbirləri maliyyələşdiriləcəkdir? Əhalinin sosial ödəncələrinə, pensiya və müavinətlərinə, elmə, təhsilə, müdafiyyə, təhlükəsizliyə, mədəniyyətə, ətraf mühitin mühafizəsinə, kənd təsərrüfatına, infrastruktur və sosial təyinatlı obyektlərin (yol, körpü, su, qaz, kanalizasiya xəttləri, metro, məktəb, xəstəxana, idman mərkəzləri və s.) tikintisinə, ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə, sahibkarlığın, ipotekanın inkişafına, şəhər, rayon, qəsəbə və kəndlərin abadlaşdırılmasına və digər zəruri məsələlərin həllinə nə qədər vəsait sərf ediləcəkdir?

- Bütçə dövlətin iqtisadi inkişaf siyasətinin maliyyə açıqlamasıdır.

Qabaqcıl beynəlxalq təcrübədə bütçə tərtib olunarkən 3 əsas prinsip gözlənilməlidir:

1. Ümumi makroiqtisadi sabitliyin qorunması;
2. Xərclərin ayrı-ayrı sahələr, funksiyalar, təşkilatlar, proqramlar, fəaliyyətlər və layihələr üzrə bölgüsünün strateji inkişaf prioritetlərinə və məqsədlərinə uyğun şəkildə aparılması;
3. Ayrılmış xərclərin (vəsaitlərin) maksimum qənaətlə və yüksək səmərəliliklə həyata keçirilməsi.

Bu prinsiplərin hər biri ölkənin iqtisadi siyasətinin formalaşmasında mühüm rol oynayır. Obrazlı desək, növbəti il və sonrakı üç il üçün dövlət və icmal bütçələrini təhlil etməklə ölkə iqtisadiyyatının hansı strateji yol xəritəsi üzrə inkişaf etdirmək istədiyini barədə açıqlamanı görmək olar. Xərc və gəlirlərin Ümumi Daxili Məhsulda payının məqbul səviyyədə saxlanması, qeyri-neft gəlirlərinin payının artırılması, kəsirsiz bütçənin formalaşması, kəsir olacaqsa, onun inflyasiya yaratmayan mənbələr hesabına örtülməsi makroiqtisadi sabitlik üçün vacibdir.

Digər tərəfdən, xərclərin bölgüsünün inkişaf məqsədləri ilə uzlaşdırılması gələcək iqtisadi siyasətin istiqamətlərini müəyyənləşdirir. Nəhayət, xərclənən hər bir manatın müqabilində maksimum nəticənin əldə olunması, əlavə dəyərin yaradılması, itki və israfçılığın qarşısının alınması, xərclərin qənaət rejimində həyata keçirilməsi bütçənin iqtisadi səmərəliliyini artıran amillərdəndir.

- Bütçə, həm də dövlətin borclanması barədə məlumatdır.

Gəlirlər xərcdən az olduqda kəsir (defisit) yaranır. Bu zaman büdcə xərclərinin sabit ödənilməsi üçün müvafiq maliyyələşmə mənbələri tapmaq, o cümlədən vahid xəzinə qalığından istifadə etmək, qiymətli kağızların buraxılmasını təmin etməklə müvafiq qaydada borclanmaya getmək, dövlət əmlakını özəlləşdirməklə əlavə gəlir əldə etmək qaçılmaz olur.

- Büdcə iqtisadiyyata təsir alətidir.

İqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinə yardım kimi yönəldilən xərclər gələcəkdə yeni məhsulların istehsalı hesabına yeni dəyərlərin yaranmasına və bu hesaba əlavə gəlirlərin əldə edilməsinə nail olunur.

İri tutumlu infrastrukturaların, o cümlədən yolların, körpülərin, yeraltı və yerüstü keçidlərin, avtomobil, metro və dəmiyolu xətlərinin, tunellərin, su və istilik elektrik stansiyalarının, sosial infrastrukturlardan olan məktəb, uçaq bağçası, xəstəxana, poliklinika, mədəniyyət müəssisələrinin tikintisi, ərazilərin elektrik təchizatı, qazlaşdırılması, sahibkarlara güzəştli kreditlərin verilməsi, ipotekaya, lizinqə dəstək göstərilməsi kimi işlər ərazilərdə yeni-yeni istehsal müəssisələrinin yaradılmasına, yeni iş yerlərinin açılmasına, məhsul istehsalının artımına şərait yaradır. Bu da iqtisadiyyatın inkişafına təsir edir.

Bundan başqa, büdcə vasitəsilə ölkədə gəlirlərin yenidən bölgüsü baş verir, yəni yüksək gəlirləri olan əhali, fərdi sahibkarlar, kommersiya fəaliyyəti ilə məşğul olan müəssisə və təşkilatlardan yığılan vergilər hesabına aztəminatlı əhaliyə, o cümlədən pensiyaçılara, müvəqqəti işsiz qalmış insanlara, tələbələrə, fiziki qüsuru və əlilliyi olan vətəndaşlara, məcburi köçkün və qaçqınlara və gəlirləri aşağı olan digər əhali qruplarına müavinətlər, təqaüdlər və digər sosial yardımlar edilir, bu yolla ölkədə sosial ədalətin davamlılığı təmin edilir.

- Bunu nəzərə alaraq büdcədən həm də bir iqtisadi alət kimi də istifadə etmək olur. Məsələn, vergi dərəcələrini azaltmaqla (artırmaqla) iş adamlarının xərclərini azaltmaq (artırmaq) olar ki, bu da nəticə etibarilə iqtisadi fəallığın artmasına (səngiməsinə) səbəb olur. Eyni zamanda büdcə özü də iqtisadiyyatın təsirinə məruz qalır.

İqtisadiyyatda artım müşahidə olunanda, həmin müəssisələrin, əhalinin daha çox gəlir əldə etməsinə səbəb olur. Bunun nəticəsində müəssisələrin, əhalinin büdcəyə ödəyəcəyi vergilərin də həcmi artır.

Əksinə, iqtisadiyyatda azalma müşahidə olunduqda, adekvat olaraq büdcənin vergi və digər mənbələrdən daxilolmaları azalır ki, bu da büdcə xərclərinin maksimum qənaət rejimində həyata keçirilməsi, xərc istiqamətlərinin optimallaşdırılması və prioritetləşdirilməsi zərurətini meydana çıxarır.

- Nəhayət, büdcə dövlətin tarixi maliyyə hesabatıdır.

Büdcə keçmişdə dövlətin pulları necə və hara xərcləməsi barədə məlumat verir.

2017-ci il dövlət büdcəsinin gəlirləri 16255,0 milyon manat təşkil edir. Bu vəsaitin 8223,0 milyon manatını bilavasitə əhalinin, qeyri-neft sektorunda fəaliyyət göstərən müəssisə və təşkilatların (hüquqi şəxslər) büdcəyə ödədikləri vergilər və rüsumlar, 7940,0 milyon manatını neftdən əldə edilən gəlirlər, 92,0 milyon manatını isə sair mənbələrdən daxilolmalar təşkil edir.

Konkret olaraq biz əhalinin, qeyri-neft sektorunda fəaliyyət göstərən müəssisə və təşkilatların dövlət büdcəsinə ödədikləri vergi və rüsumları və büdcəyə daxil olan sair gəlirləri cəmləsək bu məbləğ 8315,0 milyon manat təşkil edəcəkdir. Nəzərə alsaq ki, bu vəsait dövlətin funksiya və vəzifələrinin yerinə yetirilməsinə, əhalinin sosial müdafiəsinin yaxşılaşdırılmasına, bir sözlə dövlətin götürdüyü bütün öhdəliklərin maliyyə təminatını ödəmir, onda dövlət büdcə xərclərinə yığcamlaşma tətbiq edir, neft gəlirlərinin bir hissəsini büdcəyə cəlb edir və müvafiq iqtisadi alətlərin tətbiqi hesabına büdcə kəsirinin örtülməsi

üçün mənbələr axtarır. 2017-ci ilin dövlət büdcəsinin kəsiri özəlləşdirmədən, digər mənbələrdən daxilolmalar (daxili və xarici borclanma, 2017-ci ilin 1 yanvar tarixinə dövlət büdcəsinin vahid xəzinə hesabının qalığı və Avropa Birliyinin qrantından daxilolmalar) hesabına həyata keçiriləcəkdir.

Yuxarıda qeyd olunan bütün gəlirlər və büdcə kəsirinin maliyyələşdirməsi mənbələri hesabına 2017-ci il dövlət büdcəsinin xərcləri 16900,0 milyon manat təşkil edir. Dövlət büdcəsinin xərcləri hesabına dövlət əhaliyə müxtəlif formada ödənişlər və xidmətlər həyata keçirir.

Bu ödəniş və xidmətlər əsasən bir neçə istiqamətdə əhaliyə çatdırılır və ölkə iqtisadiyyatına yönəldilir.

- Birbaşa formada, müxtəlif sosial ödənişlər, yeni pensiyalar, aztəminatlı ailələrə müavinətlər, məcburi köçkünlərə ərzaq təminatı üzrə müavinətlər və bu qəbildən olan ödənişlər formasında;

- Dövlət büdcəsindən maliyyələşən təşkilatlarda çalışan işçilərə əmək haqqı və əməyin ödənişi üçün verilən digər ödənişlər formasında;

- İqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinə dövlət büdcəsindən investisiya kimi, həmçinin subsidiya və subvensiya (sadə dildə desək maliyyə yardımı) şəklində yönəldilən maliyyə vəsaitlərinin müxtəlif formada, o cümlədən ipotekanın tətbiqi formasında əhaliyə çatdırılması;

- Başqa büdcələrə (Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinə və bələdiyyə büdcələrinə əvəzsiz verilən vəsait) verilən dotasiya formasında;

- Digər formada – ehtiyat fondları vasitəsi ilə əvvəlcədən büdcədə nəzərdə tutulmayan dövlət tədbirlərinin, təbii fəlakətlərin nəticələrinin aradan qaldırılması və sonradan yarana biləcək müxtəlif öhtəliklərin maliyyələşdirilməsi ilə bağlı vəsaitin ayrılması formalarda.

2. Azərbaycan Respublikasının büdcə sistemi

Dövlətin büdcə ilə bağlı funksiya və vasitələrinin yerinə yetirilməsi, müvafiq işlərin dövlət qurumları arasında bölgüsünün tənzimlənməsi üçün ölkə qanunvericiliyi ilə büdcə sistemi təsbit olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və "Büdcə sistemi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən ölkəmizdə müxtəlif büdcələrin təsnifləşməsi təmin edilmişdir ki, bu da özündə büdcə sistemini birləşdirir.

Azərbaycan Respublikasında büdcə sistemində Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsi (bundan sonra - dövlət büdcəsi), Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsi və yerli büdcələr daxildir.

Büdcə sistemi bu sistemə daxil olan büdcələrin vahid prinsiplər əsasında fəaliyyətinə və onların müstəqilliyinə əsaslanır.

Büdcə sisteminin vahidliyi tənzimləyici mədaxil mənbələrindən istifadə etmək, məqsədli büdcə fondları yaratmaq, maliyyə ehtiyatlarını müxtəlif səviyyəli büdcələr arasında bölüşdürmək vasitəsi ilə büdcələrin qarşılıqlı əlaqəsinə əsaslanır.

Büdcə sisteminin vahidliyi eyni büdcə təsnifatı, büdcə sənədləri və formalarından istifadə olunması, büdcələrin icrasına dair müntəzəm hesabatın və icmal büdcə hesabatının hazırlanması və qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada aidiyyəti üzrə təqdim edilməsi müxtəlif mətbuat vasitələri ilə ictimaiyyətə çatdırılması yolu ilə təmin edilir.

Büdcələrin müstəqilliyi mövcud qanunvericiliyə uyğun olaraq mədaxil mənbələrini və vahid büdcə təsnifatı çərçivəsində xərclərin istiqamətlərini müəyyənləşdirmək hüququnun olması ilə təmin edilir.

"Büdcə sistemi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq dövlət büdcəsinin, Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinin (büdcədənəknar

əmaliyyatlar da daxil olmaqla) və büdcədən kənar dövlət fondlarının gəlir və xərclərini funksional və iqtisadi təsnifata uyğun paraqraflar səviyyəsində əks etdirən maliyyə sənədinə icmal büdcə deyilir.

2017-ci il üzrə icmal büdcənin strukturu

İcmal büdcənin gəlirləri

- Dövlət büdcəsinin gəlirləri
- Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiəsi Fondunun büdcəsinin gəlirləri
- Dövlət Neft Fondunun büdcəsinin gəlirləri
- Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinin gəlirləri

İcmal büdcənin xərcləri

- Dövlət büdcəsinin xərcləri
- Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsinin xərcləri
- Dövlət Neft Fondunun büdcəsinin xərcləri
- Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinin xərcləri
- Xarici kreditlər hesabına maliyyələşən layihələr üzrə xərclər

İcmal büdcənin kəsiri və onun maliyyələşdirmə mənbələri

- * Xarici kreditlər
- * Özəlləşmədən daxilolmalar
- * Xarici qrantlar
- * Digər mənbələr hesabına (daxili və xarici borclanma, dövlət büdcəsinin vahid xəzinə hesabının qalığı)

Dövlət büdcəsinin strukturu

“Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq dövlət büdcəsinin strukturu aşağıdakı kimidir.

3. Büdcənin gəlirlərini formalaşdırmaq üçün pul vəsaiti haradan gəlir və hara gedir?

Təsəvvür edək ki, Azərbaycan ailəsi masa ətrafında əyləşib öz gəlir və xərclərini, yeni ailə büdcələrini hesablayırlar. Bu zaman onlar il ərzində nə qədər pul qazanacaqlarını və bu pulların haradan əldə edə biləcəklərini müzakirə edirlər. Sonra ailə üzvləri ailənin normal yaşayışının təmin edilməsi üçün lazım olan zəruri xərcləri, o cümlədən ərzaq təminatı, kommunal və kommunikasiya (işıq, su, qaz, zibil daşınması və s), nəqliyyat xərcləri üzrə ödənişləri, geyim və ev əşyalarının alınması, istirahət üçün maliyyə təminatı ilə bağlı ödəncələrini və digər xərclərini təmin edə biləcək vəsaitlərin həcmi hesablayırlar. Bütövlükdə bu xərclərin cəmi ailə büdcəsinin xərcləri deməkdir. Xərclər ailənin proqnoz etdiyi gəlirlərdən çox olduqda, artıq ailə xərclərin bir hissəsinin, məsələn nəqliyyata, istirahətə, paltara ödəyəcəkləri xərclərin azaldılması, başqa sözlə desək, öz xərclərinə qənaət etmək haqqında fikirləşir. Bu zaman ailə öz mövcud xərclərini prioritetləşdirir və daha səmərəli həyata keçirmək barədə planlar qurur. Qənaətlə yanaşı, gəlirlərini artırmaq üçün onlar daha çox işləməli və ya daha yüksək əmək haqqı olan iş yerlərini tapmalıdırlar. Bəzi ailələr qarşılıqlı qoyduqları məqsədlərə çatmaq üçün çıxış yolunu tələb olunan vəsaitin bir hissəsini dostlarından, qohumlarından borc və ya bankdan kredit götürməkdə görürlər. Bəzən isə əvvəlki illərdə alınmış aktivlərin, məsələn, dəbdəbəli geyim və ya zinət əşyaları, avtomobil və digər qiymətli mallarını satmaqla vəsait əldə etmək barədə düşünürlər.

Digər halda, ailənin gəlirləri onların proqnozlaşdırdığı xərclərindən çox olduqda, onda ailə öz yaşayışını daha dəbdəbəli qurmaq, yəni yeni avtomobil, müasir məişət texnikası və digər bahalı avadanlıq və əşyalar almaq, evlərini müasir dəbə uyğun təmir etdirmək haqqında ümumi razılığa gələrək onları həyata keçirirlər.

Bir qayda olaraq ailə üzvləri, çox hallarda ailənin başında duran ata və ya ana ailə büdcəsinin xərclənməsinə, alınan hər bir şeyin keyfiyyətinə nəzarət edir.

Ümumilikdə götürsək, Azərbaycanın büdcə sistemində daxil olan büdcələrin tərtibi, onun icrası və icrasına nəzarət və hesabatlılıq əsasən ailə büdcəsi ilə üst-üstə düşür.

Beləliklə, büdcə gəlir və xərc hissəsindən ibarətdir. Büdcə gəlirləri xərclərdən artıq olduqda büdcə artıqlığı (profisit), büdcə xərcləri gəlirlərdən artıq olduqda büdcə kəsiri (defisit) yaranır.

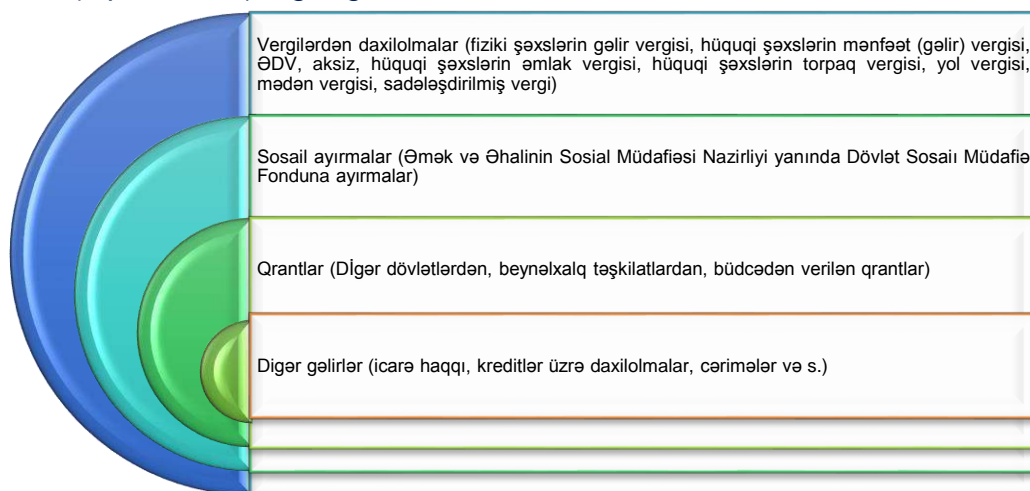
Dövlət büdcəsinin tərtibi zamanı dövlət ilk növbədə öz funksiyalarını həyata keçirmək və qarşıya qoyulan məqsədlərə çatmaq üçün xərclərini, sonra isə öz gəlirlərini hesablayır.

Dövlət öz gəlirlərini və xərclərini tarazlaşdırmaq yolu ilə büdcəsinə formalaşdırır. Yəni onun nəzərdə tutduğu gəlirlər qarşıya qoyulmuş məsələlərin maliyyə təminatına bəs edirsə, onu təsdiq edir. Yox, əgər xərcləri gəlirləri üstələyərsə, onda bir sıra xərcləri ixtisar etməyə, hətta xərclərin müəyyən hissəsini növbəti illərə keçirməyə, bu da bəs etmədikdə xərclərinin gəlirlə örtülməyən hissəsinin, yəni kəsirinin bağlanması üçün maliyyəşədrmə mənbələri axtarmağa məcbur olur.

Büdcə layihələrinin hazırlanması zamanı əsas məsələlərdən biri də gəlir və xərclərin qruplaşdırılması, onların müqayisəsinin təmin edilməsidir. Bu məqsədlə Azərbaycan Respublikasının büdcə sistemində daxil olan büdcələr, habelə büdcədən kənar dövlət fondları üzrə maliyyə əməliyyatlarının daha şəffaf müqayisəsinə təmin edən, büdcə xərclərinin istiqamətlərini özündə əks etdirən, Azərbaycan Respublikasının vahid büdcə təsnifatı¹ hazırlanaraq Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2004-cü il 6 oktyabr tarixli 149 nömrəli qərarı ilə təsdiq olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının vahid büdcə təsnifatı büdcə gəlirlərinin və xərclərinin funksional, iqtisadi və inzibati təsnifatlarından ibarətdir.

Vahid büdcə təsnifatına əsasən büdcə gəlirləri i) vergilərdən daxilolmalar, ii) sosial ayırmalar, iii) qrantlar, iv) digər gəlirlər bölmələrindən ibarətdir:

Büdcə xərcləri büdcə təsnifatına uyğun olaraq dövlət büdcəsindən, Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsindən və yerli büdcələrdən qanunvericiliklə nəzərdə tutulan tələbatı ödəmək üçün ayrılan vəsaitdir.

Həyata keçirilən funksiyalara müvafiq olaraq büdcə xərclərinin qruplaşdırılmasına xərclərin funksional təsnifatı deyilir.

Xərclərin funksional təsnifatı
Ümumi dövlət xidmətləri
Müdafiə
Məhkəmə hakimiyyəti, hüquq-mühafizə və prokurorluq
Təhsil
Səhiyyə
Sosial müdafiə və sosial təminat

¹ Azərbaycan Respublikası vahid büdcə təsnifatı – <http://e-qanun.az/print.php?internal=view&target=1&docid=5840&doctype=0>

Mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi və digər kateqoriyalara aid edilməyən sahədə fəaliyyət
Mənzil və kommunal təsərrüfatı
Yanacaq və enerji
Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı, balıqçılıq, ovçuluq və ətraf mühitin mühafizəsi
Sənaye, tikinti və faydalı qazıntılar
Nəqliyyat və rabitə
İqtisadi fəaliyyət
Əsas bölmələrə aid edilməyən xidmətlər

Büdcə xərclərinin iqtisadi təsnifatı əvəzsiz və ya qaytarılmamaq şərti ilə büdcələr tərəfindən aparılan ödənişlərdən ibarətdir. Başqa sözlə desək bu ödənişlərin iqtisadi mahiyyətinə görə qruplaşdırılmasıdır.

Xərclərin iqtisadi təsnifatı
Əməyin ödənişi
Malların (işlərin və xidmətlərin) satın alınması
Köhnəlmə
Faizlər üzrə ödənişlər
Subsidiyalar və cari transvertlər
Qrantlar və digər ödənişlər
Təqaüdlər və sosial müavinətlər
Digər xərclər
Qeyri-maliyyə aktivlərinin alınması
Maliyyə aktivləri üzrə əməliyyatlar
Öhdəliklər üzrə maliyyə əməliyyatları

İnzibatı təsnifat isə büdcədən maliyyələşən və ya maliyyə yardımı alan təşkilatların adlı siyahısından ibarətdir.

4. Dövlət və icmal büdcələrin layihəsi necə tərtib olunur, özündə hansı mərhələləri birləşdirir və hansı normativ- hüquqi sənədlərlə tənzimlənir

Məlum olduğu kimi Azərbaycan Respublikasında büdcə prosesi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, "Büdcə sistemi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu, Vergi Məcəlləsi, "Dövlət büdcəsinin tərtibi və icrası qaydaları" və digər normativ-hüquqi aktlar vasitəsi ilə tənzimlənir və onlara uyğun olaraq həyata keçirilir.

Büdcə prosesini tənzimləyən əsas normativ-hüquqi sənədlər

•Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası
•"Büdcə sistemi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu
•Vergi Məcəlləsi
•"Dövlət büdcəsinin tərtibi və icrası Qaydaları (Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin Qərarı)
• müvafiq il üçün büdcə layihəsinin tərtibi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Sərəncamı
•müvafiq il üçün dövlət büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu və onun tətbiqi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı
•müvafiq il üçün dövlət büdcəsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin sərəncamı
•müvafiq il üçün Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu və onun tətbiqi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı
•müvafiq il üçün Dövlət Neft Fondunun büdcəsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı
•Azərbaycan Respublikasında büdcədənkenar vəsaitlərin formalaşdırılması, istifadə edilməsi, uçota alınması və hesabatın təqdim olunması qaydaları

Bu normativ aktlar toplusu büdcə prosesinin əsas prinsiplərini, dövlət və icmal büdcələrin tərtibi və icrası prosesində müvafiq icra hakimiyyəti orqanları, büdcənin tərtibi prosesində iştirak edən orqanları², büdcədənkenar dövlət fondları, digər təşkilatlar arasında qarşılıqlı münasibətlərin əsas istiqamətlərini özündə birləşdirir.

Ümumiyyətlə götürdükdə, büdcə prosesi beş mərhələni özündə birləşdirir:

- büdcə layihəsinin tərtibi;
- büdcə layihəsinin təsdiqi;
- büdcənin icrası;
- büdcənin icrasına dair hesabat;
- büdcənin icrasına cari və sonradan nəzarət.

Büdcə prosesinin mərhələləri

²büdcənin tərtibi prosesində iştirak edən təşkilatlar—mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları və onların struktur bölmələri, büdcə gəlirlərinin icrasını təmin edən orqanlar, dövlət büdcəsindən maliyyələşən və (və ya) maliyyə yardımı alan təşkilatlar, büdcədənkenar dövlət fondları və vergi ödəyiciləri, zərurət yarandıqda, bələdiyyələr

Büdcə layihəsinin tərtibi

Büdcə layihəsinin təsdiqi

Büdcənin icrası

Büdcənin icrasına dair hesabat

Büdcənin icrasına cari və sonradan nəzarət

Dövlət büdcəsinin layihəsinin tərtibi prosesi “Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 11-ci maddəsinə uyğun olaraq həyata keçirilir.

Hər ilin yanvar ayının 3-cü ongünlüyündə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin müvafiq qərarı və ya sərəncamı ilə növbəti il və sonrakı üç il üçün dövlət büdcəsinin layihəsinin tərtibi prosesinə başlanılır. Bu sənəddə dövlət büdcəsinin layihəsinin tərtibi prosesində iştirak edən aidiyyəti orqanlara, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinə, Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyinə, Azərbaycan Respublikasının Vergilər Nazirliyinə, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinə, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsinə, rayon (şəhər) icra hakimiyyəti orqanlarına və digər dövlət orqanlarına müvafiq tapşırıqlar verilir.

Bundan sonra Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi ölkənin ortamüddətli iqtisadi və sosial inkişaf proqnozlarını dəqiqləşdirir. Bu proqnozların əsasında Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi növbəti il və sonrakı üç il üçün dövlət və icmal büdcələrin ilkin ortamüddətli proqnozunu tərtib edir.

Hazırlanmış sənədlər öz səlahiyyətlərinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə təqdim edilir.

Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən növbəti il üzrə dövlət büdcəsinin layihəsi və sonrakı üç il üçün icmal büdcə göstəricilərinin tərtibinə dair təlimat məktubu hazırlanır və may ayının 1-nə kimi büdcənin tərtibi prosesində iştirak edən təşkilatlara göndərilir. Bu təlimat məktubunda aidiyyəti məlumatlarla yanaşı, təşkilatlar və hər bölmə üzrə xərclərin yuxarı həddinə, cari xərclərə dair təsdiq olunmuş normalara, formalara, ətraflı büdcə təklifinin Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinə təqdim edilməsi üçün yardımçı sənədlər daxil olmaqla gəlirlərin və xərclərin təhlilinə (qiymətləndirilməsinə) dair məlumatlar da yer tapır.

Dövlət büdcəsinin gəlirlərinin icrasını təmin edən orqanlar və Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsindən maliyyələşən və maliyyə yardımı alan təşkilatlar təlimat məktubuna uyğun olaraq hazırlanmış büdcə layihəsini Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinə təqdim edirlər.

Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən cari ilin altı ayının faktiki nəticələri nəzərə alınmaqla növbəti il üzrə və ortamüddətli makroiqtisadi göstəricilər, habelə sosial, iqtisadi və investisiya proqramları dəqiqləşdirilir.

Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi makroiqtisadi göstəricilərin dəqiqləşdirilmiş proqnozuna və hazırlanmış proqramlara əsasən dövlət büdcəsinin layihəsində gəlirləri və xərcləri yenidən hesablayır. Dəqiqləşdirilmiş göstəricilər dövlət büdcəsindən maliyyələşən və maliyyə yardımı alan təşkilatlarla razılaşıdırılır və müvafiq qaydada rəsmiləşdirilir.

Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən növbəti büdcə ili üzrə dövlət büdcəsinin və icmal büdcənin layihəsi və sonrakı üç il üçün icmal büdcənin göstəriciləri Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə təqdim edilir.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti öz növbəsində növbəti büdcə ili üzrə dövlət büdcəsinin və icmal büdcənin layihəsi sonrakı üç il üçün icmal büdcənin göstəriciləri və "Büdcə sistemi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilən digər sənədləri Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim edilir.

Növbəti büdcə ili üzrə dövlət büdcəsi haqqında qanun layihəsi əlavə edilmiş digər sənədlərlə birlikdə (büdcə zərfi) cari ilin oktyabr ayının 15-dən gec olmayaraq Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin müzakirəsinə təqdim edilir.

Müvafiq büdcə zərfinə daxil olan növbəti il üçün "Dövlət büdcəsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanun layihəsi Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə daxil olduğu tarixdən 10 gün ərzində mətbuatda dərc olunmalıdır.

Növbəti büdcə ili üzrə dövlət büdcəsi Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisdə cari ilin dekabr ayının 20-dən gec olmayaraq qanunla təsdiq olunmalıdır.

Təsdiq olunmuş dövlət büdcəsinin göstəriciləri, gəlir və xərclərin bölgüsü Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən bir ay müddətinə büdcə və büdcədən maliyyə yardımı alan təşkilatlara çatdırılır.

Dövlət büdcəsinin layihəsinin tərtibi və təsdiqi grafiki (təqvim)

Tədbirin adı	İcraçı	İcra müddəti
Dövlət büdcəsi layihəsinin tərtibinə başlanılması barədə qərarın qəbulu	Nazirlər Kabineti	Yanvar ayının 3-cü on günlüyü
Ortamüddətli iqtisadi və sosial inkişaf proqnozlarının dəqiqləşdirilməsi	İqtisadiyyat Nazirliyi	Fevral ayı
Ortamüddətli dövlət və icmal büdcələrin ilkin proqnozunun tərtibi	Maliyyə Nazirliyi	Mart ayı
Dövlət investisiya proqramının ilkin layihəsinin tərtibi	İqtisadiyyat Nazirliyi	
Dövlət büdcəsinin ilkin layihəsinin (büdcə-vergi siyasətinin əsas istiqamətləri, büdcə təsnifatının bölmələri səviyyəsində gəlir və xərclərin yuxarı həddi, dövlət borcları, prioritet xərclər, növbəti il və sonrakı üç il üçün icmal büdcə proqnozu ilə birlikdə) Nazirlər Kabinetinə təqdimi	Maliyyə Nazirliyi	Aprel ayının 15-dək

Tədbirin adı	İcraçı	İcra müddəti
Dövlət investisiya proqramının ilkin layihəsinin Nazirlər Kabinetinə təqdimi	İqtisadiyyat Nazirliyi	Aprel ayının 15-dək
Büdcə layihəsinin tərtibi ilə bağlı təlimat məktubunun təşkilatlara göndərilməsi	Maliyyə Nazirliyi	May ayının 1-dək
Büdcə layihələrinin Maliyyə Nazirliyinə təqdim olunması	Büdcə prosesində iştirak edən təşkilatlar	İyul ayının 1-dək
Büdcə layihələri üzrə Maliyyə Nazirliyində müzakirələr		İyul-avqust ayları
Dövlət büdcəsi layihəsinin Nazirlər Kabinetinə təqdim olunması	Maliyyə Nazirliyi	Sentyabr ayının 15-dək
Dövlət büdcəsi layihəsinin Azərbaycan Respublikası Prezidentinə təqdim olunması	Nazirlər Kabineti	Sentyabr ayının 25-dək
Dövlət büdcəsi layihəsinin Milli Məclisə təqdim olunması	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti	Oktyabr ayının 15-dən gec olmayaraq
Dövlət büdcəsi haqqında Qanunun təsdiqi	Milli Məclis	Dekabr ayının 20-dən gec olmayaraq

5. 2017-ci il üçün dövlət büdcəsinin zərfi haqqında icmal məlumat

2017-ci il üçün büdcə zərfi, Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə təqdim olunan sənədlər toplusudur. Bu zərf aşağıdakı sənədləri özündə birləşdirmişdir:

- ✚ “Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanun layihəsi,
- ✚ “Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanun layihəsinə dair izahat;
- ✚ Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il və gələn üç il üzrə iqtisadi və sosial inkişaf konsepsiyası və proqnoz göstəriciləri;
- ✚ Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il üçün büdcə-vergi siyasətinin əsas istiqamətləri;
- ✚ Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsinin gəlir və xərclərinin funksional, iqtisadi və inzibati təsnifatlarının paraqrafları səviyyəsində layihəsi;
- ✚ 2016-cı ilin 1 iyul tarixinə Azərbaycan Respublikasının dövlət borcları və dövlət zəmanəti ilə digər öhdəliklərinə dair məlumat;
- ✚ Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il icmal büdcəsinin funksional və iqtisadi təsnifatlarına uyğun olaraq paraqraflar səviyyəsində layihəsi;
- ✚ 2016-2019-cu illər üçün Dövlət Investisiya Proqramının əsas istiqamətləri;
- ✚ 2016-2019-cu illər üçün Azərbaycan Respublikasının ərazisi üzrə toplu maliyyə balansı;

- ✚ Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsi gəlirlərinin və xərclərinin 2015-ci il dövlət büdcəsinin faktiki icrası və 2016-cı il dövlət büdcəsinin gözlənilən nəticələri ilə, habelə gəlirlərin təsnifatı üzrə, xərclərin funksional, iqtisadi və inzibati təsnifatlarının paraqrafları səviyyəsində müqayisəsi;
- ✚ Azərbaycan Respublikasının 2016-cı ilin icmal büdcəsinin gözlənilən icrasına dair məlumat;
- ✚ Azərbaycan Respublikasının 2015-2016-cı illər üzrə dövlət büdcəsindən maliyyələşən təşkilatların büdcədən kənar əməliyyatlarına dair icmal hesabat;
- ✚ Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il dövlət büdcəsi kəsinin faktiki və 2016-cı il gözlənilən maliyyələşdirmə mənbələri barədə hesabat;
- ✚ 2016-cı ilin səkkiz ayında Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsinin icrasına dair arayış;
- ✚ Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il və sonrakı üç il üçün dövlət büdcəsinin layihəsi üzrə gəlir və xərclərin funksional təsnifat səviyyəsində göstəriciləri və kəsiri;
- ✚ Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il və sonrakı üç il üçün icmal büdcəsinin layihəsi;
- ✚ “Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun 2017-ci il büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanun layihəsi;
- ✚ “Azərbaycan Respublikasında 2017-ci il üçün yaşayış minimumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanun layihəsi;
- ✚ “Azərbaycan Respublikasında 2017-ci il üçün ehtiyac meyarının həddi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanun layihəsi.

Qeyd olunmalıdır ki, büdcə zərfi ilə birlikdə “Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanun layihəsi də müzakirə olunmuşdur.

5.1. 2016-cı il gözlənilən və 2017-ci il üzrə makroiqtisadi proqnozlar

2016-cı ilin ilk 11 ayında qlobal iqtisadi artım gözlənilən səviyyədə olmamış, xammal ixrac edən və idxal edən ölkələrin iqtisadi vəziyyətləri arasındakı fərq daha da dərinləşmiş və Böyük Britaniyanın Avropa Birliyindən çıxması (Brexit) ilə dünya iqtisadiyyatında mövcud olan qeyri-müəyyənlik bir qədər də artırmışdır. Bir sıra beynəlxalq maliyyə institutları “Brexit” ilə bağlı öncədən vermiş olduqları proqnozlarında dəyişiklik edərək dünya üzrə iqtisadi artım sürəti ilə bağlı proqnozlarını bir qədər azaltmışlar.

Amerika Birləşmiş Ştatlarının iqtisadiyyatı cari ilin birinci yarısında gözlənilən artım nümayiş etdirməsə də, cari ilin ikinci rübündən başlayaraq pərakəndə ticarət dövriyyəsinin, istehlak xərclərinin artması və məşğulluğun son doqquz ildə ən yüksək həddə çatması nəticəsində üçüncü rübdə illik real ümumi daxili məhsul artımı 3.2 faiz olmuşdur. Bu da Beynəlxalq Valyuta Fondunun (BVF) bu ilki proqnozundan 1,6 faiz, 2015-ci ilin artım tempindən isə 1.1 faiz çoxdur. İqtisadiyyatın sürətli artım tempinin inflyasiya üzərində təsirlərinə cavab olaraq ABŞ Federal Rezerv sistemi (FED) son illərə nisbətən daha sərt monetar siyasət izləyərək faiz dərəcələrini artırmışdır. Gələn il üçün ABŞ-da nəzərdə tutulan həvəsləndirici büdcə islahatları ilə əlaqədar artım tempinin davam edəcəyi və FED-in isə öz növbəsində faiz dərəcələrini daha bir neçə dəfə artıracağı gözlənilir. Artan faiz dərəcələri nəticəsində ABŞ-a kapital axını sürətlənməsi və dolların məzənnəsinin bahalaşması proqnozlaşdırılır.

2016-cı ilin ilk 11 ayının yekununa əsasən Avrozonada iqtisadi göstəricilər müsbət olsa da, "Brexit" sonrası iqtisadi göstəricilərin mənfi istiqamətdə dəyişəcəyi gözlənilir. Ümumilikdə isə "Brexit" Böyük Britaniya və Avropa İttifaqı ölkələri arasında əmək miqrasiyası, ticarət və investisiya sahələrinə birbaşa və dolaylı təsir göstərəcəkdir. Böyük Britaniyanın işçi qüvvəsinin 7 faizini təşkil edən Avropa İttifaqı ölkələrinin vətəndaşları olan əmək miqrantlarının işsizlik problemi yarana bilər. Ticarət sahəsində xüsusi azalma gözlənilməsə də, investisiyalarda azalma qaçılmazdır. Belə ki, Avropa İttifaqının mərkəzləşdirilmiş fondlarında 10 faizlik paya sahib olan Böyük Britaniyanın İttifaqdan çıxması investisiyaların həcminə mənfi təsir göstərəcəkdir. Həmçinin cari ilin sonlarına doğru ABŞ FED-in monetar siyasətindəki addımlarına baxmayaraq, İngiltərə Bankının və Avropa Mərkəzi Bankının keçən dövrdəki faiz dərəcələrinə dəyişiklik etməməsi növbəti dövrdə regiona yönələn investisiyaların azalmasında rol oynayacaqdır. ABŞ faiz dərəcələrindəki dəyişikliklər əlavə olaraq avro və funt sterlinin dollara qarşı dəyər itirməsinə gətirib çıxarmışdır.

Digər mühüm iqtisadi güc hesab edilən Çin Xalq Respublikasında iqtisadi modelin yenidən qurulması istiqamətində aparılan islahatlarla bağlı olaraq BVF cari və növbəti il üçün real iqtisadi artım tempinin aşağı enəcəyini proqnozlaşdırmışdır. Lakin cari ilin ilk üç rübündə real iqtisadi aktivlik gözlənilən səviyyədə daha çox olmuşdur ki, bunun da əsas səbəbləri fiskal ekspansiya nəticəsində böyüyən dövlət xərcləri, özəl və əsasən dövlət müəssisələri tərəfindən əsas vəsaitlərə qoyulan investisiyaların çoxalması və pərakəndə ticarət dövriyyəsinin artması olmuşdur. Digər tərəfdən Çin məhsullarının əsas idxalatçısı olan Avropa Birliyində davam edən qeyri-müəyyənliyin Çin iqtisadiyyatına mənfi təsiri və ölkədə dövlət və özəl sektor tərəfindən saxlanılan borcların sürətlə artması davamlı iqtisadi inkişaf üçün növbəti illərdə böyük risk təşkil edir.

Dünya iqtisadiyyatının inkişaf göstəricilərinə təsir göstərən digər mühüm amil olan xam neftin orta qiyməti cari ilin yanvar ayında təxminən 32 ABŞ dollarından noyabr ayında 47 ABŞ dollarından yuxarı səviyyəyə qalxmışdır. Xam neftin qiymətinin bu səviyyədə artmasının ən mühüm səbəbi OPEC üzvü ölkələr arasında gündəlik xam neft istehsalının azaldılması ilə bağlı Vyanada razılığa gəlinməsi və Rusiya və digər üzv olmayan ölkələrin OPEC-in səylərinə dəstək verməsi nəticəsində bazarda neftin növbəti ildə istehsalı ilə bağlı yaranan gözləntilər olmuşdur. Vyana razılaşmasının artıq gələn ilin yanvar ayından qüvvəyə minəcək olması neftin qiymətinin hazırki səviyyədə daha da yuxarılara qalxacağı ehtimalını ortaya çıxarır.

Dünyada gedən makroiqtisadi proseslər Azərbaycan iqtisadiyyatına da öz təsirini göstərmişdir. Hal-hazırda ölkə iqtisadiyyatı dünya enerji bazarında qiymətlərin hələ də lazımi səviyyədə olmaması, ticarət tərəfdaşı olan ölkələrdəki iqtisadi aktivliyin zəifləməsi, manatın devalvasiyası, ölkənin bank sistemində maliyyə sabitliyinin pozulması, yüksək səviyyədə dollarlaşma və tədiyyə balansında irihəcmli kəsir nəticəsində yaranmış mürəkkəb makroiqtisadi vəziyyətlə üzləşmişdir.

Bunu nəzərə alaraq cari il ərzində həyata keçirilmiş tədbirlər makroiqtisadi sabitliyin bərpa olunması, o cümlədən pul və fiskal siyasətlərin sərtləşdirilməsi, xərclərin optimallaşdırılması, maliyyə-valyuta bazarlarında mövcud gərginlik fonunda sağlam və dayanıqlı maliyyə vasitəçiliyinin bərpa olunması, qeyri-neft ixracının artırılması və idxalın əvəzləndirilməsi, daxili əmtəə bazarlarının stimullaşdırılması, kənd təsərrüfatının aparıcı sahələrinin, sənayenin, regionların sosial-iqtisadi inkişafı, aztəminatlı əhəlinin sosial təminatının gücləndirilməsi və struktur və institusional islahatların sürətləndirilməsinə yönəlmişdir.

2016-cı ilin 11 ayında ölkədə 54,4 milyard manat ÜDM istehsal edilmişdir ki, bunun da 66,0 faizini qeyri-neft ÜDM-u təşkil etmişdir.

11 ay ərzində əsas kapitala 13,0 milyard manat vəsait yönəldilmişdir ki, bunun da 7,8 milyard manatı və ya 60,1 faizi neft sektorunun, 5,2 milyard manatı və ya 39,9 faizi qeyri-neft sektorunun payına düşür. Ümumi investisiyaların 33,0 faizi dövlət və 67,0 faizi özəl sektorun payına düşmüşdür.

2016-cı ilin ilk 11 ayında ölkə üzrə xarici ticarət dövriyyəsi 16,0 milyard ABŞ dolları, o cümlədən idxal əməliyyatları 7,7 milyard ABŞ dolları, ixrac əməliyyatlarının həcmi isə 8,3 milyard ABŞ dolları olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının iqtisadi siyasətinin əsas məqsədlərindən biri qısa və ortamüddətli perspektivdə dünya iqtisadiyyatında baş verən global iqtisadi proseslərin və iqtisadi meyillərin yaratdığı risklərin ölkə iqtisadiyyatına mövcud təsirlərini, həmçinin ölkənin uzunmüddətli sosial-iqtisadi inkişafının prioritet istiqamətlərini nəzərə almaqla makroiqtisadi sabitliyin təmin edilməsidir.

Bunu nəzərə alaraq, növbəti il və sonrakı 3 ildə fiskal yığcamlaşdırma siyasətlərinin davam etdirilməsi, dövlət büdcəsi xərclərinin optimallaşdırılaraq daha qənaətlə icra edilməsi, dövlət sektorunda xərclərin səmərəliliyin daha da artırılması, dövlətin borc və öhdəliklərinin vaxtında və tam həcmdə yerinə yetirilməsi, dövlət borcunun sərt limitləşdirilməsi, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondundan dövlət büdcəsinə transfertin az proqnozlaşdırılması və növbəti illərdə tədricən azaldılması, qeyri-neft sektoru və onun aparıcı sahələrində qabaqlayıcı iqtisadi artımın, habelə dövlət investisiyaları deyil, qeyri-neft ixracına əsaslanan iqtisadi artım modelinə keçidin dəstəklənməsi istiqamətində siyasət davam etdiriləcəkdir.

2017-ci ildə dövlət büdcəsinin xərclərinin 2016-cı ilin təsdiq olunmuş büdcəsi ilə müqayisədə 1,6 milyard manat (8,6 faiz) azalaraq 16,9 milyard manat olacağı proqnozlaşdırılır. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fondundan büdcəyə transfertlərin həcmi isə cari ilin proqnozu ilə müqayisədə 1,5 milyard manat azalaraq 6,1 milyard manat həcmində proqnozlaşdırılmış və bu siyasət növbəti illərdə də davam etdiriləcəkdir.

Ortamüddətli büdcə proqnozlarına əsasən 2017 və 2018-ci illərdə icmal büdcəsinin kəsi azalacaq, dövlət büdcəsinin neft gəlirlərindən asılılığının azaldılması siyasəti davam etdiriləcəkdir. Belə ki, 2017-ci il və sonrakı 3 il üçün hazırlanmış proqnozlara əsasən 2020-ci ildən başlayaraq dövlət büdcəsinin cari xərclərinin qeyri-neft gəlirləri hesabına ödənilməsi hədəflənir.

5.2. 2017-ci il üzrə büdcə-vergi siyasətinin əsas istiqamətləri

2017-ci il üçün büdcə-vergi siyasəti “Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 11.5-ci maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasının ortamüddətli büdcə və maliyyə siyasətinə, ölkənin iqtisadi və sosial-inkişaf proqnozlarına və müvafiq dövlət proqramlarına uyğun olaraq hazırlanmışdır.

Azərbaycan Respublikasının büdcə-vergi siyasəti ölkənin iqtisadi siyasətinin tərkib hissəsi olmaqla, 2017-ci ildə iqtisadiyyatın dayanıqlılığının qorunub saxlanılmasına, sosial prioritetlik gözlənilməklə, ölkədə əhalinin sosial müdafiəsi istiqamətində, o cümlədən əhalinin yaşayış səviyyəsinin, qaçqın və məcburi köçkünlərin, həssas sosial qrupların sosial müdafiəsinin təmin edilməsinə yönəldilmişdir.

2017-ci ildə və sonrakı üç ildə qeyri-neft gəlirlərinin büdcə gəlirlərində xüsusi çəkisinin artırılması, Dövlət Neft Fondundan dövlət büdcəsinə transfertin tədricən azaldılması, iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinə vergi və gömrük ödənişləri üzrə tətbiq edilən vergi güzəştlərinə yenidən baxılaraq onların məhdudlaşdırılması və yaxud tam ləğv edilməsi, eyni zamanda, iqtisadi işə və ticarətdə, habelə inşaat sektorunda tətbiq edilən vergilərin sadələşdirilməsi, bu hesaba sahibkarlığın fəaliyyətinə əlavə təkan verərək, dövlət

büdcəsinə hesablanmış vergilərin yığım faizinin artırılması, dövlət əmlakının özəlləşdirilməsindən dövlət büdcəsinə daxilolmaların artırılması istiqamətində tədbirlərin görülməsi dövlət büdcəsinin gəlirləri üzrə müəyyən edilmiş siyasətin əsas parametrlərindəndir.

Qeyri-münbit xarici mühit şəraitində, həmçinin dövlət və icmal büdcələrin gəlir və xərclərinin azalması fonunda, sosial prioritetliyə üstünlük verilməklə fiskal yığcamlaşdırma siyasətini həyata keçirmək, iqtisadiyyatın dayanıqlılığını təmin etməklə, onun aparıcı sahələrinin modernləşməsini və şaxələnməsini davam etdirmək, dövlət sektorunda xərclərin səmərəliliyini artırmaq, dövlət və icmal büdcələrin cari və əsaslı xərclərinin idarə olunmasını təkmilləşdirmək 2017-2020-ci illərdə qarşıda duran mühüm vəzifələrdəndir.

Növbəti illərdə özəl investisiyaların cəlb edilməsinin daha da fəallaşdırılması hesabına ölkə iqtisadiyyatının bir çox sahələrində dövlət maliyyəsinin iştirakının mərhələlərlə məhdudlaşdırılması istiqamətində işlər davam etdiriləcəkdir.

Dövlət büdcəsində nəzərdə tutulan bütün sosial öhdəliklər, əsas dövlət proqramları, təhsil, səhiyyə, sosial, mədəniyyət layihələri, ölkənin müdafiə qabiliyyətinin və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün maliyyə təminatı yaratmaq, pensiya təminatı üzrə maliyyə dayanıqlılığını daha da artırmaq qarşıda duran mühüm vəzifələrdəndir.

Ölkənin ortamüddətli iqtisadi və sosial inkişaf proqnozuna uyğun olaraq, maliyyə siyasətinin həyata keçirilməsi üçün 2017-ci ildə büdcə-vergi siyasəti üzrə aşağıdakı tədbirlərin reallaşdırılması nəzərdə tutulur:

Gəlirlər üzrə:

- Qeyri-neft gəlirlərinin qeyri-neft ümumi daxili məhsulda və büdcə gəlirlərində xüsusi çəkisinin artırılması;
- Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fondundan dövlət büdcəsinə transfertin tədricən azaldılması;
- Dövlət büdcəsinə hesablanmış vergilərin və sair daxilolmaların yığım faizinin artırılması, əvvəlki illərdən qalmış vergi borclarının dövlət büdcəsinə alınması;
- Vergi ödəyicilərinin optimal gəlirliliyini və investisiya mühitini daha da yaxşılaşdırmaq məqsədilə vergi yükünü optimallaşdırmaqla qeyri neft sektorundan vergi daxilolmalarının artımına nail olmaq;
- Sadələşdirilmiş verginin tətbiqi dairəsinin genişləndirilməsi istiqamətində işlərin davam etdirilməsi;
- Vergi bazasının genişləndirilməsi və vergi uçotunun təkmilləşdirilməsi istiqamətində səmərəli vergi nəzarəti mexanizminin qurulması (elektron qaimə-faktura sisteminin tətbiqi, nagsız əməliyyatların stimullaşdırılması, güzəştli vergi tətbiq edilən ərazilərdə (ofşorlarda) fəaliyyət göstərən vergi ödəyiciləri ilə əməliyyatlara vergi nəzarəti);
- İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının Qlobal Forumu çərçivəsində vergi sahəsində şəffaflıq və məlumat mübadiləsi üzrə yüksək beynəlxalq reyting əldə etmək və bu reytingi daima saxlamaq məqsədilə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi;
- Azərbaycan Respublikası ilə digər dövlətlər arasında ikiqat vergitutmanın aradan qaldırılmasına dair beynəlxalq sazişlərin inzibatçılığı qaydalarının sadələşdirilməsi;
- Nizamnamə fondunda və yaxud səhmlərində dövlətin payı olan müəssisələrdə müvafiq təhlillər apararaq həmin paylara görə dövlət büdcəsinə dividendlərin alınması istiqamətində işlərin davam etdirilməsi;
- Hesablanmış məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə yığım faizinin artırılması istiqamətində işlərin davam etdirilməsi;

- Ölkənin şəhər və rayonları üzrə yerli gəlir və xərclərin tarazlaşdırılması üçün həmin ərazilərdə faktiki fəaliyyət göstərən ödəyicilərin vergiləri hesabına maliyyə yardımının (dotasiyanın) azaldılması istiqamətində işlərin davam etdirilməsi;
- Gömrük tarifləri sisteminin daha azpilləli sistemə keçidinin təmin edilməsi üçün işlərin davam etdirilməsi;
- Dövlət torpaqlarının icarəyə verilməsindən əldə olunan gəlirlərin büdcəyə daxil olma əmsalının artırılması.

Xərclər üzrə:

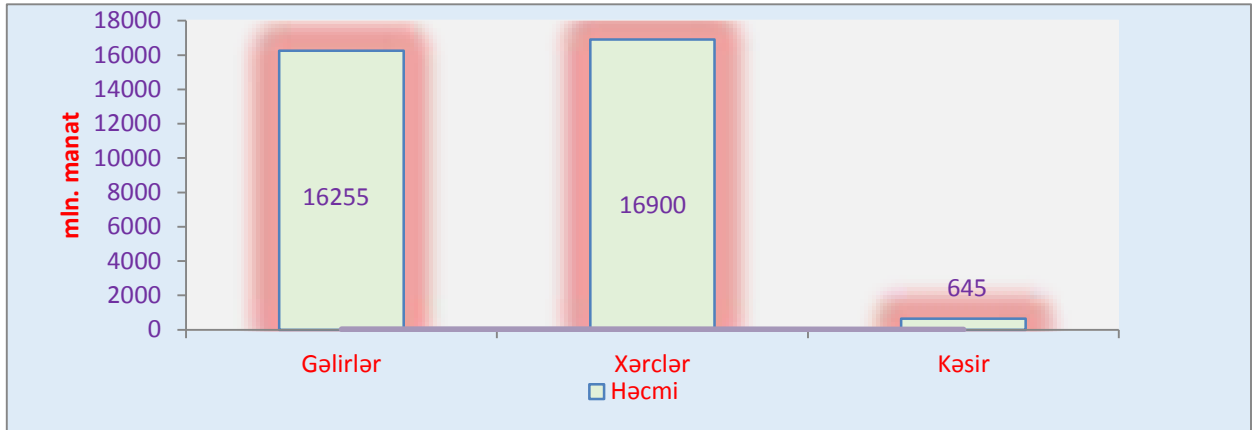
- Müdafiə olunan xərc maddələri istisna olmaqla, digər xərc maddələri üzrə fiskal yığcamlaşdırma siyasətinin və dövlət sektorunda xərclərin səmərəliliyinin artırılması istiqamətində işlərin davam etdirilməsi;
- Makroiqtisadi sabitliyin qorunması məqsədilə büdcə qaydasının tətbiq edilməsi, bu qayda əsasında neft qiymətinin dəyişməsi şəraitində xammal gəlirlərindən istifadə həcmnin, həmçinin büdcə xərclərinin pul proqramının parametrlərinə uyğun həddə tənzimlənməsi;
- Sosial siyasəti davam etdirməklə, dövlət büdcəsində nəzərdə tutulan bütün sosial öhdəliklər, əsas dövlət proqramları, təhsil, səhiyyə, sosial, mədəniyyət, idman və fiziki infrastruktur layihələri üçün maliyyə təminatının yaradılması;
- Ölkənin müdafiə qabiliyyətinin və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün maliyyə təminatının yaradılması;
- Qeyri-neft sektorunun inkişafının stimullaşdırılması ilə bağlı dövlət dəstəyinin daha da gücləndirilməsi, sahibkarlığın inkişafı və aqrar sektora dövlət qayğısının artırılması, kənd təsərrüfatının aparıcı sahələrinin inkişaf etdirilməsi və məqsədli subsidiyaların verilməsinin davam etdirilməsi;
- Regionların sosial-iqtisadi inkişafının gücləndirilməsi üçün dövlət dəstəyinin artırılması, bu hesaba kiçik, orta və iri tutumlu istehsal və emal müəssisələrinin yaradılması, müvafiq olaraq yeni və daimi iş yerlərinin açılması istiqamətində məqsədyönlü tədbirlərin davam etdirilməsi;
- Dövlət borclarının idarə olunmasında səmərəliliyin daha da artırılması, dövlət zəmanəti ilə kredit alan təşkilatların maliyyə fəaliyyətinə nəzarətin gücləndirilməsi, xarici borc alan dövlət müəssisələrinin təsərrüfat fəaliyyətlərində şəffaflığın artırılması, idarəetmə sisteminin yenidən qurulması və struktur dəyişikliklərinin həyata keçirilməsi;
- Götürdükleri öhdəliklərin icrasının vaxtında təmin edilməsi üçün dövlət zəmanəti əsasında kredit vəsaitlərini cəlb edən dövlət müəssisələrinin rəhbərlərinin qanunvericiliklə məsuliyyətinin artırılması;
- Dövlət proqram və tədbirlərinin ortamüddətli büdcə xərcləri ilə uzlaşdırılmasının, dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuş yeni dövlət proqramlarının və tədbirlərinin maliyyələşdirilməsinin təmin edilməsi;
- Ölkədə infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsi üçün beynəlxalq maliyyə təşkilatları ilə birgə maliyyələşdirmənin davam etdirilməsi;
- Ölkə iqtisadiyyatının bir çox sahələrində dövlət maliyyəsinin iştirakını mərhələli şəkildə məhdudlaşdırılması hesabına özəl investisiyaların cəlb edilməsinin daha da fəallaşdırılması istiqamətində işlərin davam etdirilməsi;
- Təhsil, səhiyyə, sosial sığorta və sosial yardım sistemində, idman və mədəniyyət sahələrində aparılan islahatlara dəstək olmaq üçün həmin sahələrin prioritet inkişaf istiqamətlərinə diqqətin artırılması;

Kəsir üzrə:

- Dövlət və icmal büdcə kəsirlərinin idarə olunan səviyyədə saxlanılmasına nail olunması, ortamüddətli perspektivdə qeyri-neft icmal büdcə kəsirinin qeyri-neft ÜDM-də nisbətinin makroiqtisadi sabitlik məqsədlərinə cavab verən həddə çatdırılması;
- Dövlət borcunun idarə olunması üzrə orta və uzunmüddətli strategiyanın hazırlanması, bu strategiyada makroiqtisadi və fiskal çərçivə nəzərə alınmaqla dövlət borcunun cəlb olunması, idarə olunması siyasəti və umumi borc və borcun strukturu üzrə meyarların (bençmarkların) təsbit olunması;
- Daxili maliyyə bazarlarının inkişaf etdirilməsi, maliyyə dərinliyinin artırılması, bazar əsaslı faiz dərəcələrinin formalaşdırılması məqsədilə dövlət qiymətli kağızları üzrə təkrar bazarın formalaşması işlərinin sürətləndirilməsi, bu sahədə fəaliyyət göstərən müvafiq dövlət orqanları ilə koordinasiyanın gücləndirilməsi;
- Dövlət və icmal büdcə kəsirinin maliyyələşdirilməsi sahəsində pul proqramının parametrlərinə riayət etməklə pul-kredit və büdcə-vergi siyasətləri arasında koordinasiyanın daha da gücləndirilməsi;
- Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsindən dövlət büdcəsinə daxilolmaların artırılması istiqamətində təsirli tədbirlərin həyata keçirilməsi.

5.3. 2017-ci il üzrə dövlət büdcəsinin göstəriciləri

Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsinin gəlirləri 16255,0 milyon manat, xərcləri 16900,0 milyon manat, kəsiri 645,0 milyon manat məbləğində təsdiq olunmuşdur.

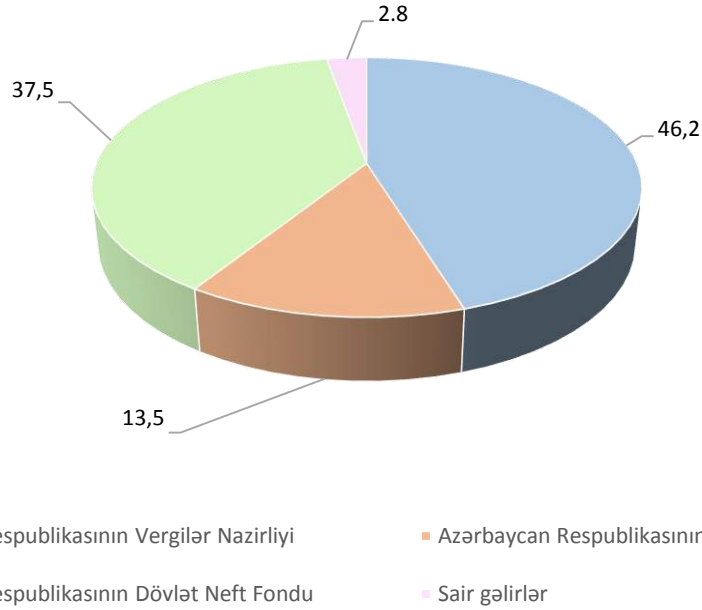

5.4. 2017-ci il üzrə dövlət büdcəsinin gəlirləri

2017-ci ildə dövlət büdcəsi gəlirləri 16255,0 milyon manat proqnozlaşdırılır ki, bu da 2016-cı ilin proqnozu ilə müqayisədə 567,0 milyon manat və ya 3,4 faiz azdır.

2017-ci il üzrə qeyri-neft gəlirlərinin dövlət büdcəsində xüsusi çəkisi 51,2 faiz olmaqla 8315,0 milyon manat proqnozlaşdırılmışdır ki, bu da 2016-cı ilin proqnozu ilə müqayisədə 718,0 milyon manat və ya 9,5 faiz, 2015-ci ilin icrası ilə müqayisədə isə 1036,9 milyon manat və ya 14,2 faiz çoxdur.

Dövlət büdcəsi gəlirlərinin strukturu, faizlə

Vergilər Nazirliyi üzrə 7510,0 milyon manat vəsaitin yığılması nəzərdə tutulur ki, bu da 2016-cı ilin proqnozundan 7,1 faiz, 2015-ci ilin faktı ilə müqayisədə 5,5 faiz çoxdur.

Həmin məbləğin 5670,0 milyon manatı və ya 75,5 faizi qeyri-neft sektorunun, 1840,0 milyon manatı və ya 24,5 faizi isə neft sektorunun payına düşür.

Dövlət Gömrük Komitəsinin xətti ilə toplanacaq vergi və rüsumlar üzrə daxilolmanın 2200,0 milyon manat olacağı nəzərdə tutulur ki, bu da 2016-cı ilin proqnozundan 390,0 milyon manat və ya 21,5 faiz, 2015-ci ilin faktı ilə müqayisədə isə 608,1 milyon manat və ya 38,2 faiz çoxdur.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondundan dövlət büdcəsinə transfertlərin həcmi tədricən azaltmaqla Fondun vəsaitlərinə qənaət etmək və ölkənin strateji valyuta ehtiyatlarını qorumaq büdcə-vergi siyasətinin əsas istiqamətlərindən biridir. Göstərilənlərlə əlaqədar 2017-ci il ərzində Dövlət Neft Fondundan dövlət büdcəsinə transfertin məbləğinin 6100,0 milyon manat olacağı proqnozlaşdırılır ki, bu da 2016-cı ilni proqnozu ilə müqayisədə 1515,0 milyon manat və ya 19,9 faiz azdır.

Büdcə təşkilatlarının ödənişli xidmətlərindən 353,0 milyon manat, digər mənbələrdən isə 92,0 milyon manat vəsaitin dövlət büdcəsinə daxil olması nəzərdə tutulur.

Bəzi tədiyyə növləri üzrə gəlirlər və onların 2017-ci il dövlət büdcəsinin ümumi gəlirlərində xüsusi çəkisi

Fiziki şəxslərin gəlir vergisi - 1168,0 mln. manat, 7,2%

Hüquqi şəxslərin mənfəət (gəlir) vergisi - 2179,0 mln. manat, 13,4 faiz

Əlavə dəyər vergisi - 4137,0 mln. manat, 25,5%

Aksizlər - 608,0 mln. manat, 3,7%

Dövlət Neft Fondundan daxilolmalar - 6100,0 mln. manat, 37,5 faiz

Büdcə təşkilatlarının ödənişli xidmətlərindən daxilolmalar - 353,0 mln. manat, 2,2 faiz

Digər daxilolmalar - 1710,0 mln. manat, 10,5 faiz

Cari ildə Vergi Məcəlləsinə dəyişikliklərin edilməsi ilə bağlı qanun layihəsinin qəbul edilməsi ölkədə sadələşdirilmiş verginin təkmilləşdirilməsinə, iqtisadiyyatın qeyri-neft sektorunun daha da inkişaf etdirilməsinə, tikinti, ictimai iaşə və ticarət sahələrində fəaliyyət göstərən vergi ödəyicilərinə vergi ödənilməsi qaydaları üzrə seçim hüququnun sərbəstləşdirilməsinə, vergi inzibatçılığının xeyli sadələşdirilməsinə və bu sahədə şəffaflığın təmin edilməsinə əlavə stimulyar yaradacaqdır.

5.5. 2017-ci il üzrə dövlət büdcəsinin xərcləri

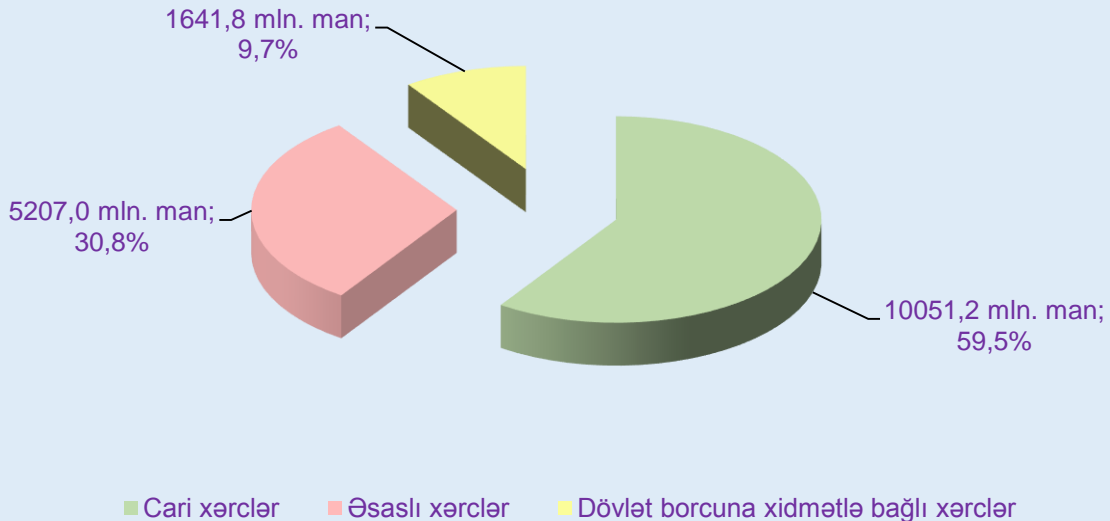
2017-ci il dövlət büdcəsinin xərcləri 16900,0 milyon manat proqnozlaşdırılır.

2017-ci il dövlət büdcəsinin xərclərinin strukturuna daxil olan cari xərclərə 10051,2 milyon manat və ya ümumi xərclərin 59,5 faizi, əsaslı xərclərə 5207,0 milyon manat və ya ümumi xərclərin 30,8 faizi həcmində, dövlət borcuna xidmətlə bağlı xərclərə isə 1641,8 milyon manat və ya ümumi xərclərin 9,7 faizi həcmində vəsait yönəldiləcəkdir.

Dövlət büdcəsi xərclərinin, əsasən də dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu və digər əsaslı xərclərin azalması, öz növbəsində dövlət büdcəsi xərclərinin strukturunda müvafiq dəyişikliyin edilməsini şərtləndirmişdir.

Belə ki, 2017-ci ilin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində keçən illə müqayisədə əsaslı xərclərin xüsusi çəkisi 5,9 faiz, dövlət borcuna xidmətlə bağlı xərclərin xüsusi çəkisi 0,1 faiz artmış, cari xərclərin xüsusi çəkisi isə 6,0 faiz azalmışdır.

2017-ci il dövlət büdcəsi xərclərinin strukturu

İqtisadi təsnifata uyğun olaraq 2017-ci il üçün dövlət büdcəsi xərclərindən əməyin ödənişinə 4083,6 milyon manat, malların (işlərin və xidmətlərin) satın alınmasına 3164,2 milyon manat, faizlər üzrə ödənişlərə 380,9 milyon manat, subsidiyalar və cari transfertlər 705,5 milyon manat, qrantlar və digər ödənişlərə 75,6 milyon manat, təqaüd və sosial müavinətlərə 2322,0 milyon manat, digər xərclərə (icarə və maddəli xidmətlər, mənzil fondunun, müxtəlif təyinatlı obyektlərin və yolların əsaslı təmiri, bank xərcləri, ehtiyat fondları, sair müxtəlif xərclər) 1261,8 milyon manat, qeyri-maliyyə aktivlərinin alınmasına (əsas vəsaitlərin alınması və tikilməsi, dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu) 3598,3 milyon manat, maliyyə aktivləri üzrə əməliyyatlara 52,0 milyon manat və öhdəliklər üzrə maliyyə əməliyyatlarına 1256,1 milyon manat vəsait ayrılmışdır.

2017-ci il üçün dövlət büdcəsinin xərclərində sosialyönlü xərclərin xüsusi çəkisi 41,1 faiz səviyyəsində olacaqdır ki, bu da 2016-cı illə müqayisədə 6,5 faiz-bənd çoxdur. Manat ifadəsində bu xərclər 2016-cı illə müqayisədə 552,2 milyon manat və ya 8,6 faiz artaraq 6945,8 milyon manat təşkil edəcəkdir (büdcə xərclərinin iqtisadi təsnifatına uyğun olaraq əməyin ödənişi, pensiya və müavinətlər, dərman, sarğı ləvazimatları və materiallarının, ərzaq məhsullarının alınması üzrə xərclərin cəmi).

Funksional istiqamətlərə uyğun olaraq 2017-ci il dövlət büdcəsinin xərcləri

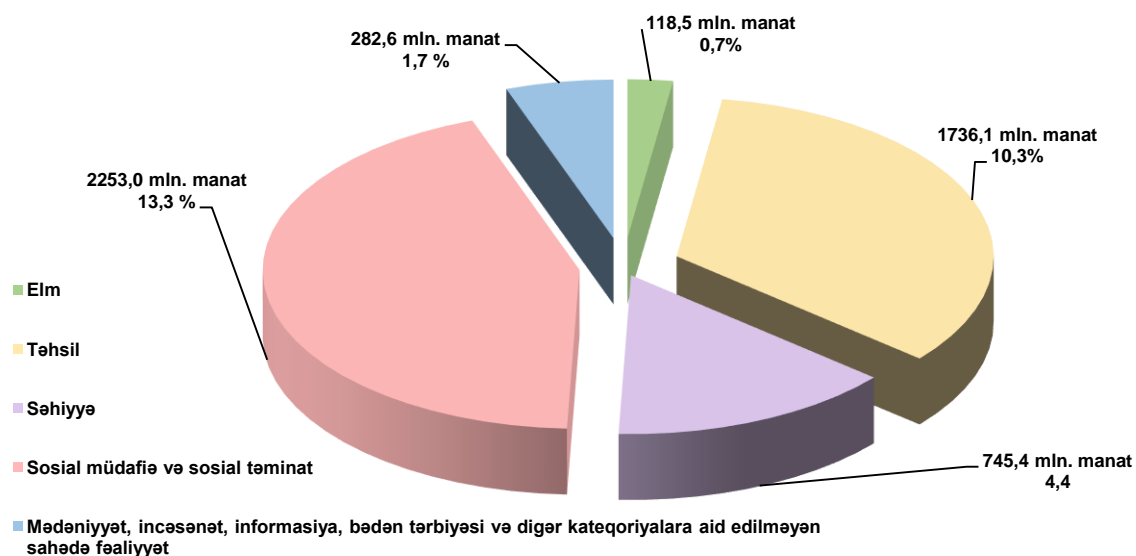
(mln.

manatla)

		2015-ci il icra	2016-cı il proqnoz	2017-ci il proqnoz	2017-ci ilin proqnozunun 2016-cı il proqnozu ilə müqayisəsi		2017-ci ilin proqnozunun 2015-ci il icrası ilə müqayisəsi	
					fərq (+;-)	faiz	fərq (+;-)	faiz
	Xərclər cəmi	17 784,5	18 495,0	16 900,0	-1 595,0	-8,6	- 884,5	- 5,0
1	Ümumi dövlət xidmətləri	1 773,1	3 063,7	2 846,9	- 216,8	-7,1	1 073,8	1,6 dəfə
1.1	Elm xərcləri	113,2	135,2	118,5	-16,6	-12,3	5,4	4,7
1.2	Dövlətin daxili və xarici borclarının	704,5	1775,1	1 641,8	-133,3	-7,5	937,3	2,3 dəfə

	ödənilməsi ilə bağlı xərclər							
2	Müdafiə	1 700,8	2 228,8	2 642,1	413,3	18,5	941,3	1,6 dəfə
3	Məhkəmə hakimiyyəti, hüquq-mühafizə və prokurorluq	1 105,7	1 208,2	1 211,6	3,4	0,3	105,9	9,6
4	Təhsil	1 605,1	1 830,2	1 736,1	-94,2	-5,1	130,9	8,2
5	Səhiyyə	708,2	830,8	745,4	-85,4	-10,3	37,2	5,3
6	Sosial müdafiə və sosial təminat	1 857,2	2 698,8	2 253,0	-445,8	-16,5	395,8	21,3
7	Mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi və digər kateqoriyalara aid edilməyən sahədə fəaliyyət	272,4	738,6	282,6	-456,0	-61,7	10,2	3,8
8	Mənzil və kommunal təsərrüfatı	395,9	447,8	304,2	-143,6	-32,1	-91,7	-23,2
9	Yanacaq və enerji xərcləri	4,0	5,8	3,5	-2,3	-39,9	-0,4	-11,1
10	Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı, balıqçılıq, ovçuluq və ətraf mühitin mühafizəsi	547,6	684,5	517,4	-167,0	-24,4	-30,2	-5,5
11	Sənaye və tikinti xərcləri	5 002,5	3 024,6	2 521,1	-503,5	-16,6	-2 481,4	-49,6
11.1	Dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu	4 987,5	3 000,0	2 501,0	- 499,0	-16,6	-2 486,5	-49,9
11.2	Digər xərclər	15,0	24,6	20,1	-4,5	-18,3	6,1	34,0
12	Nəqliyyat və rabitə	119,4	130,0	101,8	-28,1	-21,6	-17,6	-14,7
13	İqtisadi fəaliyyətlə bağlı sair xərclər	339,4	360,0	191,5	-168,5	-46,8	-147,9	-43,6
14	Əsas bölmələrə aid edilməyən xidmətlər	2 353,3	1 243,1	1 542,8	299,7	24,1	-810,5	-34,4

2017-ci il dövlət büdcəsində elm, təhsil, səhiyyə, sosial müdafiə və sosial təminat, mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi və digər kateqoriyalara aid edilməyən xərclər üçün 5135,6 milyon manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Bütövlükdə həmin sahələr üzrə nəzərdə tutulmuş xərclərin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 30,4 faiz təşkil edəcəkdir.

2017-ci il dövlət büdcəsində elm, təhsil, səhiyyə, sosial müdafiə və sosial təminat, mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi və digər kateqoriyalara aid edilməyən sahədə fəaliyyət xərcləri üzrə məqsədli dövlət proqramlarının və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 710,4 milyon manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

5.5.1. Ümumi dövlət xidmətləri

“Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq növbəti ildə Ümumi dövlət xidmətlərinə 2846,9 milyon manat vəsait ayrılacaqdır ki, bu da dövlət büdcəsi xərclərinin 16,8 faizi deməkdir.

Ümumi dövlət xidmətləri bölməsi üzrə xərclərin istifadə istiqamətləri aşağıdakı kimidir.

	Məbləğ, milyon manatla	Dövlət büdcəsində xüsusi çəkisi, faizlə
Ümumi dövlət xidmətləri	2 846,9	16,9
o cümlədən:		
qanunvericilik və icra hakimiyyəti, yerli özünüidarəetmə orqanlarının saxlanması	558,3	3,3
beynəlxalq fəaliyyət və beynəlxalq təşkilatlara üzvlük haqqı	229,1	1,4
Elm	118,5	0,7
başqa kateqoriyalara aid edilməyən ümumi dövlət xidməti (ölkədə müxtəlif seçkilərin, referendumların keçirilməsi,		

dairə və məntəqə seçki komissiyalarının saxlanması, seçici siyahılarının dəqiqləşdirilməsi, statistika sistemində islahatların aparılması və s.)	15,1	0,1
dövlət borcuna və öhdəliklərinə xidmət edilməsi ilə bağlı xərclər	1 641,8	9,7
yerli (bələdiyyə) büdcələrə verilən dotasiya	5,2	
Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinə verilən dotasiya	278,9	1,7

Ümumi dövlət xidmətləri bölməsinin xərclərinin istiqamətləri haqqında məlumat "Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda öz əksini tapmışdır.

Bu bölməyə aid olan "Qanunvericilik və icra hakimiyyəti, yerli özünüidarəetmə orqanlarının saxlanması" köməkçi bölmədən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasının, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin, nazirliklərin, dövlət komitələrinin, komissiyalarının, agentliklərin və digər dövlət hakimiyyəti orqanlarının saxlanması xərcləri maliyyələşdirilir.

Beynəlxalq fəaliyyət və beynəlxalq təşkilatlara üzvlük haqqı xərcləri özündə Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq fəaliyyəti ilə bağlı xərcləri, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının xaricdə fəaliyyət göstərən 72 diplomatik nümayəndəliklərinin və konsulluqlarının saxlanması, Azərbaycan Respublikasının üzv olduğu beynəlxalq maliyyə-kredit təşkilatlarının (Asiya İnkişaf Bankı, Qara Dəniz Ticarət və İnkişaf Bankı, Dünya Bankı qrupu, İslam İnkişaf Bankı) səhm kapitalında iştirakı ilə bağlı xərcləri, beynəlxalq ictimai-siyasi təşkilatlara üzvlük haqqı, ianə və digər ödənişləri birləşdirir.

Elm xərclərindən yeni biliklər əldə edilməklə Azərbaycanın iqtisadi, sosial və mənəvi inkişafına xidmət edilməsi ilə bağlı elmi təşkilatlar tərəfindən həyata keçirilən işlərin ödənilməsi, elmi orqanların saxlanması həyata keçirilir.

2017-ci il dövlət büdcəsinin elm xərclərindən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında" Sərəncamının icrası olaraq Azərbaycan dilində əvvəllər kiril qrafikasında çap olunmuş əsərlərin latın qrafikası ilə yenidən nəşrinə, Milli Elmlər Akademiyasının elmi-tədqiqat institutlarına müasir tələblərə cavab verən laboratoriya avadanlıqlarının alınmasına və digər tədbirlərin həyata keçirilməsinə vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Azərbaycan Respublikasında elmi təşkilatlar, təhsil müəssisələri, digər müvafiq qurumlar və fiziki şəxslər tərəfindən təqdim olunmuş təbiət, texniki, humanitar və ictimai elmlər sahəsində dövlət və cəmiyyət üçün əhəmiyyət kəsb edən fundamental, tətbiqi və axtarış-innovasiya xarakterli elmi tədqiqat proqramları və layihələrini və digər elmi tədbirləri grant şəklində ünvanlı maliyyələşdirmək, alimlərin elmi fəaliyyətini stimullaşdırmaq və onlara azad yaradıcılıq imkanı yaratmaq, habelə elm müəssisələrinin fəaliyyətinin təkmilləşməsinə nəzərdə tutan və inkişafını dəstəkləyən tədbirləri həyata keçirmək yolu ilə Azərbaycanda elmi-texniki potensialı qorumaq və inkişaf etdirmək, iqtisadiyyatın inkişafında bu potensialdan səmərəli istifadə etmək, mühüm sosial

problemlərin həllində elm və texnikanın rolunu yüksəltmək və dövlətin elmi informasiya və innovasiya ehtiyatlarını artırmaq məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fonduna 2017-ci ildə 0,5 milyon manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Ölkənin inkişafının müxtəlif istiqamətləri, o cümlədən geosiyasət, təhlükəsizlik, dövlət quruculuğu, regionların inkişafı, mövcud problemlərin həlli və digər mühüm sahələr üzrə elmi araşdırmaların nəticələrini və proqnoz-analitik xarakterli məlumatları hazırlamaq məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Strateji Araşdırmalar Mərkəzi üçün 2017-ci il dövlət büdcəsində 2,2 milyon manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Elm xərclərindən Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, "Azərbaycan Milli Ensiklopediyası" Elmi Mərkəzi və Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin tabeliyində olan elmi-tədqiqat müəssisələri və tədbirlər maliyyələşdirilir.

2017-ci ildə Ümumi dövlət xidməti xərclərindən Naxçıvan Muxtar Respublikasına xərclərinin tənzimlənməsi üçün 278,9 milyon manat dotasiya nəzərdə tutulmuşdur.

Yerli özünüidarəetmə orqanlarının – bələdiyyələrin fəaliyyət göstərmələri üçün 2017-ci il dövlət büdcəsindən 5,2 milyon manat məbləğində maliyyə yardımı ayrılacaqdır.

5.5.2. Müdafiə xərcləri

Vahid büdcə təsnifatına əsasən "Müdafiə" bölməsi "Müdafiə qüvvələri", "Milli təhlükəsizlik", "Müdafiə və təhlükəsizlik sahəsində tətbiqi tədqiqatlar" və "Digər kateqoriyalara aid edilməyənlər" köməkçi bölmələrindən ibarətdir.

Azərbaycanın 20 faiz ərazisinin işğal altında olduğu bir zaman ən əsas məsələlərdən biri ordunun gücləndirilməsi və onun dünya standartlarının tələbləri səviyyəsində təchizatının təşkilidir. Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizliyinin və müdafiə qabiliyyətinin gücləndirilməsi və maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi

üçün müdafiə xərclərinə 2017-ci il dövlət büdcəsi xərclərinin 16,4 faizi həcmində vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Bu sahələrə ayrılan vəsait ölkənin müdafiə qabiliyyətinin yüksəldilməsinə, dövlətin müdafiə və təhlükəsizlik tədbirlərinin həyata keçirilməsinə, dövlət sərhədinin mühafizəsinə, kəşfiyyat, əks-kəşfiyyat fəaliyyəti, dövlət sirrinin mühafizəsi, hərbi qulluqçuların sosial-hüquqi müdafiəsinə, ordunun maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsinə, hərbi-sənaye potensialının inkişaf etdirilməsinə və digər məqsədlərə yönəldiləcəkdir.

Müdafiə xərcləri bölməsindən Müdafiə Nazirliyi, Dövlət Təhlükəsizlik Xidməti, Xarici Kəşfiyyat Xidməti, Müdafiə Sənayesi Nazirliyi, Dövlət Sərhəd Xidməti və Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidməti maliyyələşdirilir.

5.5.3. Məhkəmə hakimiyyəti, hüquq-mühafizə və prokurorluq

2017-ci ildə Məhkəmə hakimiyyəti, hüquq-mühafizə və prokurorluq xərclərinə dövlət büdcəsi xərclərinin 7,2 faizi həcmində vəsait ayrılması nəzərdə tutulur.

Bölmənin xərclərindən məhkəmə, prokurorluq, hüquq-mühafizə orqanlarının saxlanması və onların fəaliyyətinin təşkili ilə bağlı xərclər aid edilir.

2017-ci il dövlət büdcəsindən Məhkəmə hakimiyyəti, hüquq-mühafizə və prokurorluq bölməsi üzrə ayrılacaq vəsait əsasən məhkəmə sistemində islahatların aparılması, məhkəmə və prokurorluq orqanlarının saxlanması, ictimai qaydanın və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi, cinayətlərin aşkarlanması, qabaqlanması, qarşısının alınması və açılması, fəvqəladə halların qarşısının alınması və nəticələrinin aradan qaldırılması, dövlət material ehtiyatları fondlarının yaradılması, qanuni qüvvə almış məhkəmə qərarlarına müvafiq olaraq vətəndaşların, mülkiyyət formasından asılı olmayaraq idarələrin, müəssisələrin, təşkilatların pozulmuş hüquqlarının bərpa edilməsi, məhkumlara təyin edilmiş cəzanın çəkilməsini təmin edilməsi və bu kimi digər sahələrdə həyata keçirilən fəaliyyətlərin maliyyələşdirilməsinə yönəldiləcəkdir.

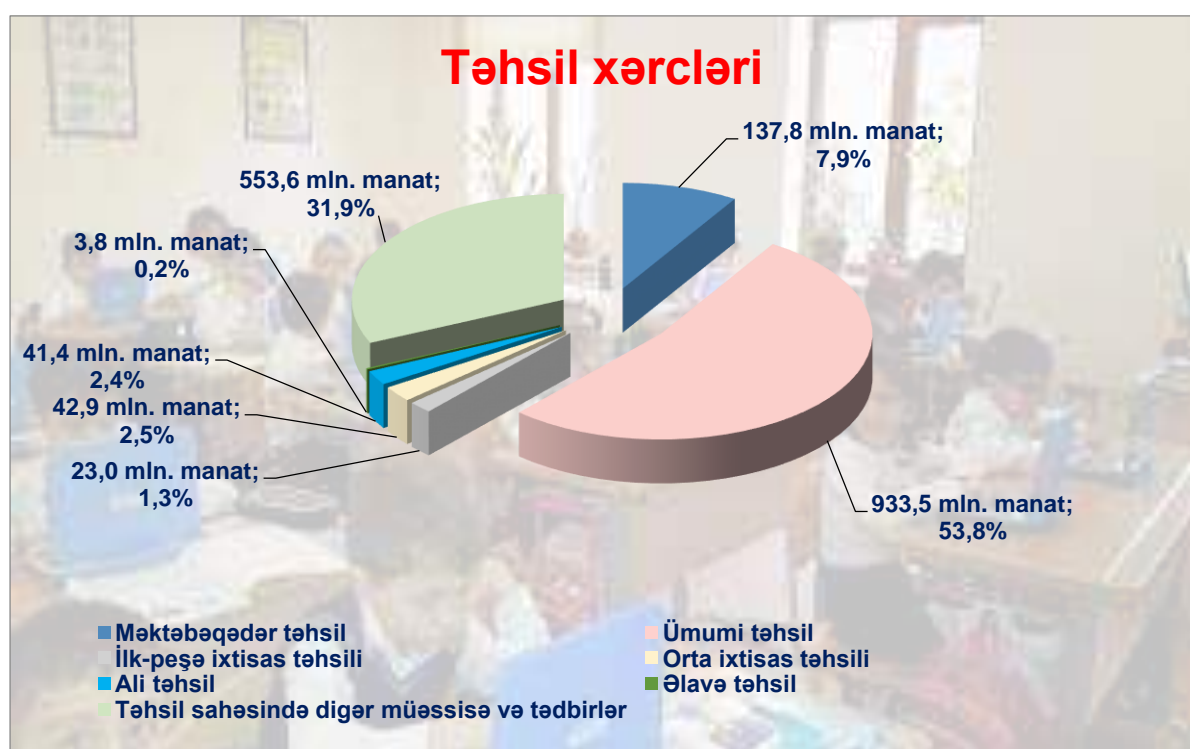

Bölmənin xərclərindən Konstitusiyaya Məhkəməsi, Ali Məhkəmə, apellyasiya məhkəmələri, şəhər və rayon məhkəmələri, Daxili İşlər Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi, Fəvqəladə Hallar Nazirliyi, Dövlət Gömrük Komitəsi, Xüsusi Dövlət Mühafizə Xidməti, Dövlət Miqrasiya Xidməti, Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunlarının Baş İdarəsi, Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar Xidməti, Baş Prokurorluq, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət Sirrinin Mühafizəsi üzrə İdarələrarası Komissiyanın işçi qrupu, Əsir və İtkin Düşmüş, Girov Götürülmüş Vətəndaşlarla əlaqədar Dövlət Komissiyasının işçi qrupu və digər orqanlar maliyyələşdirilir.

5.5.4. Təhsil xərcləri

2017-ci ildə təhsil xərcləri üçün 1736,1 milyon manat vəsait ayrılmışdır. Təhsil xərclərinə ayrılan vəsaitin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 10,3 faiz təşkil edir ki, bu da 2016-cı ilə müqayisədə 0,4 faiz-bənd çoxdur.

“Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq təhsil bölməsi xərclərindən məktəbəqədər təhsilə 137,8 milyon manat, ümumi təhsilə 933,5 milyon manat, ilk-peşə ixtisas təhsilə 23,0 milyon manat, orta ixtisas təhsilə 42,9 milyon manat, ali təhsilə 41,4 milyon manat, əlavə təhsilə 3,8 milyon manat, təhsil sahəsində digər müəssisə və tədbirlərə 553,6 milyon manat vəsait yönəldiləcəkdir.

Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyasının həyata keçirilməsi ilə bağlı təsdiq edilmiş “Fəaliyyət Plan”da nəzərdə tutulmuş tədbirlərin maliyyə tələbatı üçün 2017-ci il dövlət büdcəsində müvafiq məbləğdə vəsait proqnozlaşdırılmışdır.

Müəllimlik peşəsinin ictimai nüfuzunun yüksəldilməsi, daha bilikli və hazırlıqlı insanların bu peşəni seçməsinə stimül yaradılması, ümumi təhsil müəssisələrində çalışan müəllimlərin həftəlik dərslərin yükünün optimallaşdırılması yolu ilə əməkhaqqının artırılmasını təmin etmək və bununla onların maddi rifahını yaxşılaşdırmaq məqsədi ilə dövlət ümumi təhsil müəssisələrində çalışan bilik və bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirilməsinin tətbiqinə Naxçıvan Muxtar Respublikasında, Bakı şəhərinin və respublikanın 12 şəhər və rayonunda, o cümlədən Gəncə, Sumqayıt, Şirvan şəhərlərində, Abşeron, Hacıqabul, İmişli, Masallı, Xaçmaz, Cəlilabad, Saatlı, Qubadlı, Sabirabad rayonlarında başlanılmışdır.

Həmin tədbirin tətbiqi hesabına ümumi təhsil müəssisələrində çalışan bilik və bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirilməsi aparılan müəllimlərin həftəlik dərslərin yükü

norması 12 saatdan 18 saata qədər çatdırılaraq onların aylıq vəzifə maaşları 2 dəfə artırılmışdır.

2017-ci ildə dövlət ümumi təhsil müəssisələrində çalışan müəllimin bilik və bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirilməsinin həyata keçirilməsinin nəticələrinə əlavə vəsait proqnozlaşdırılmışdır.

Eyni zamanda 2017-ci il dövlət büdcəsindən Təhsil bölməsi üzrə aşağıdakı proqram və tədbirlər maliyyələşdiriləcəkdir:

- dövlət ümumtəhsil məktəblərində oxuyan bütün şagirdlərin dövlət tərəfindən pulsuz dərsliklərlə təmin olunması;

- təhsil sisteminin informasiya infrastrukturunun yaradılması, informasiya texnologiyaları əsasında müasir təhsilin metodologiyasının işlənilib hazırlanması, şagirdlər üçün təhsil portalının, saytının və distant təhsil xidmətinin yaradılması məqsədilə ümumtəhsil məktəblərinin informasiya və kommunikasiya texnologiyaları təchizatı;

- xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların qeydiyyatını apararaq təhsilə cəlb olunması işinin təkmilləşdirilməsi;

- uşaq evləri və internat tipli dövlət uşaq müəssisələrinin sayının azaldılması, dövlət uşaq müəssisələrinin uşaqlar üçün ailə əsaslı sosial xidmət mərkəzlərinə çevrilməsi, uşaqların ailələrə verilməsi imkanlarının genişləndirilməsi və stimullaşdırılması mexanizmlərinin tətbiqi;

- gənc istedadlar üçün xüsusi təqaüdlərin ödənilməsi;

- təhsildə inkişaf və innovasiyalar üzrə grant layihələrinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar xərclər;

- ümumtəhsil məktəblərinə tədris laboratoriya (fizika, kimya, biologiya) avadanlıqların alınması;

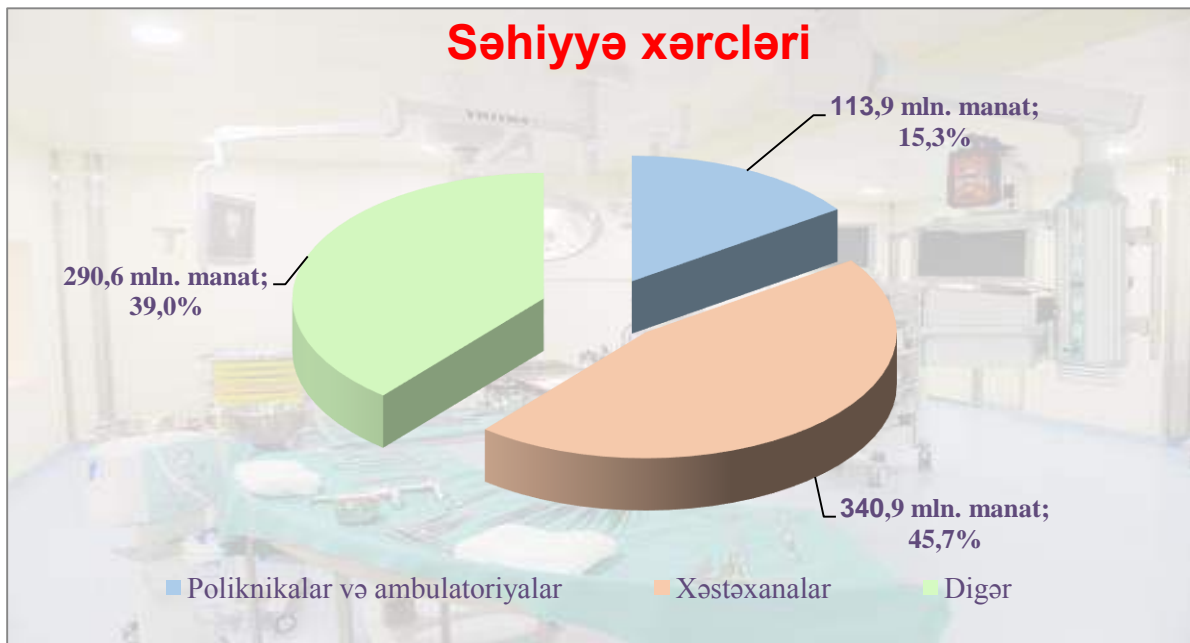
- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2010-cu il 25 iyun tarixli 120 nömrəli "Ali təhsil müəssisələrində yeni maliyyələşmə mexanizminin tətbiq edilməsi haqqında" qərarına əsasən dövlət sifarişi ilə təhsil alan bakalaviat və magistratura pillələri üzrə düşən xərclərin maliyyələşdirilməsi;

- xarici ölkələrin ali təhsil və elmi-tədqiqat müəssisələrində Azərbaycanşünaslıq və Xəzər hövzəsi regionu ilə bağlı tədqiqatların təşviqi;

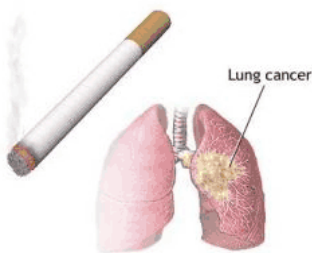
5.5.5. Səhiyyə xərcləri

2017-ci ilin dövlət büdcəsində səhiyyə xərcləri üçün 745,4 milyon manat və ya xərclərin 4,4 faizi həcmində vəsait ayrılmışdır. Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq səhiyyə bölməsi xərclərindən poliklinikalar və ambulatoriyalara 113,9 milyon manat, xəstəxanalara 340,9 milyon manat, səhiyyə sahəsində digər xidmətlərə 2,6 milyon manat, səhiyyə sahəsində tətbiqi tədqiqatlara 5,1 milyon manat və səhiyyə sahəsinə aid edilən digər xidmətlərə 282,9 milyon manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

2017-ci il dövlət büdcəsindən Səhiyyə sistemine ayrılacaq vəsait səhiyyənin maddi-texniki bazasının güclənməsinə, müasir tibbi avadanlıq və qurğularla təchizatının beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmasına, yeni tibb mərkəzlərinin yaradılması istiqamətində genişmiqyaslı işlərin görülməsinə, bütövlükdə səhiyyə sisteminə struktur islahatlarının həyata keçirilməsinə və tibbi xidmətin səviyyəsinin yaxşılaşmasına imkan verəcəkdir. Bu bölməyə əhalinin sağlamlığının qorunması sahəsində əhaliyə tibb xidməti göstərən poliklinikaların, ambulatoriyaların, xəstəxanaların, qanqöçürmə stansiyalarının və digər səhiyyə müəssisələrinin saxlanması ilə bağlı xərclər daxildir.

Eyni zamanda 2017-ci il dövlət büdcəsindən Səhiyyə bölməsi üzrə aşağıdakı proqram və tədbirlər maliyyələşdiriləcəkdir:

- Onkoloji xəstəliyə düşər olmuş şəxslərin həyat tərzinin yaxşılaşdırılması və ömürlərinin uzadılması, onların dərman preparatlarına olan tələbatının ödənilməsi, onkoloji xəstəlik nəticəsində əmələ gələn əlilliyin, sağlamlıq imkanları məhdudluğunun və ölüm hallarının azaldılması, onkoloji xidmət göstərən tibb müəssisələrinin maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi və müasir tibb avadanlığı ilə təchizatının yaxşılaşdırılması və bu kimi digər məqsədlər;

- Hemofiliya və talassemiya irsi qan xəstəliyinə düşər olmuş şəxslərə göstərilən tibbi yardımın təkmilləşdirilməsi, bu şəxslərin qan komponentləri, dərman preparatları və tibbi materiallar və digər ləvazimatlarla tam təmin edilməsi, hemofiliya və talassemiya xəstələrin ömürlərinin uzadılması, həyat keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması, bu xəstəlikdən əlillik və ölüm hallarının azaldılması, hemofiliya və talassemiyalı uşaqların doğulmasının qarşısının alınması,

hemofilialı xəstələrdə qanaxmaların profilaktikası məqsədi ilə faktor preparatları ilə müalicənin təşkili və bu kimi işlərin həyata keçirilməsi;

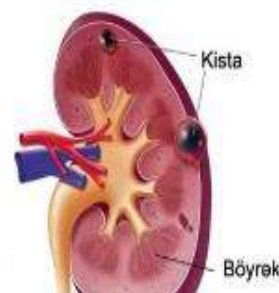

- Şəkərli diabet xəstəliyinin yayılmasının qarşısının alınması, şəkərli diabet xəstələrinin dərman və özünə nəzarət vasitələri ilə təminatının yaxşılaşdırılması, əhalinin şəkərli diabete dair maarifləndirilməsi, şəkərli diabet xəstələrinin ömürlərinin uzadılması, həyat keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması və bu xəstəlikdən əlillik və ölüm hallarının azaldılması;

- Xəstələrin keyfiyyətli qan və qan komponentləri ilə tam təmin olunması və əhaliyə göstərilən transfuzioloji yardımın səviyyəsinin artırılması, tədarük edilən və istifadə olunan qan və onun komponentlərinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, qan xidməti müəssisələrinin maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi, qan və qan komponentlərinin donorluğunun inkişaf etdirilməsi, donorluğun təbliği tədbirləri;

- xroniki böyrək çatışmazlığı ilə xəstə olan şəxslər üçün ixtisaslaşdırılmış nefroloji xidmətin təşkili, onların dərman preparatları ilə təmin olunması və bu xəstəliyin fəsadlarının profilaktikası;

- yoluxucu xəstəliklərin və infeksiyaların qarşısının alınması məqsədilə nəzarət sisteminin təkmilləşdirilməsi, əhalinin xüsusi təbəqələrinin peyvənd almalarının planlaşdırılması, immunlaşdırmanın təhlükəsizliyinin yüksəldilməsi, vaksinlərin fasiləsiz alınması, daşınması, saxlanması və yerlərə çatdırılması, müvafiq laboratoriyaların fəaliyyətlərinin gücləndirilməsi işləri növbəti ildə də davam etdirilməsi;

- Ana və uşaqların sağlamlığının möhkəmləndirilməsinə, əhalinin reproduktiv sağlamlığının qorunmasının təşkilinin və təhlükəsiz analığın təmin edilməsinə, sağlam və arzuolunan uşaqların doğulması üçün zəruri şəraitin yaradılmasına, ana və uşaqlar arasında xəstələnmə və ölüm hallarının azaldılmasına, doğuş yardım müəssisələrinin dərman preparatları ilə təminatının yaxşılaşdırılmasına, mama-ginekoloji və neonatoloji xidmət;

- dispanserdə qeydiyyatda götürülmüş vərəm xəstələrinin

profilaktikası, xəstəliyin yayılmasının qarşısının alınması, diaqnostikası və müalicəsinin yaxşılaşdırılması, xəstələrin vərəm əleyhinə preparatlarla davamlı təminatı;

- Azərbaycan Respublikasında HIV/AİDS-in qarşısının alınması və onunla mübarizə;

- dağınıq skleroz xəstəliyinə tutulmuş insanların müalicə tədbirləri;

- uşaqların icbari dispanserizasiyası;

- qanın bədxasəli xəstəlikləri ilə mübarizəsi.

5.5.6. Sosial müdafiə və sosial təminat xərcləri

2017-ci ildə sosial müdafiə və sosial təminat xərcləri üçün 2253,0 milyon manat vəsait ayrılmışdır. Bu xərclərə ayrılan vəsaitin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 13,3 faiz olacaqdır.

Bu bölmədən əmək münasibətləri, əməyin mühafizəsi, əmək ehtiyatlarından istifadə, əhalinin sosial müdafiəsi, əhalinin məşğulluğu, tibbi-sosial ekspertiza, əlillərin və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların reabilitasiyası sahəsində, əmək pensiyalarının, sosial müavinətlərin, ünvanlı dövlət sosial yardımının ödənişi, qaçqınların və məcburi köçkünlərin sosial müdafiəsi, əlillərin sanatoriya-kurort müalicəsinin təşkili, əlillərə eşitmə aparatlarının, protezləşdirmə məmulatlarının, əlil arabalarının və nəqliyyat vasitələrinin alınması xərcləri maliyyələşdirilir.

Sosial müdafiə və sosial təminat bölməsinin xərclərinin istiqamətləri haqqında məlumat "Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda öz əksini tapmışdır.

"Aztəminatlı ailələrin sosial reabilitasiyası Proqramı" layihəsi çərçivəsində məşğulluq, peşə təlimi, sosial xidmət, tibbi-sosial reabilitasiya, layiqli əməyin təmin edilməsi, məktəbdən işə, ailə kəndli təsərrüfatlarına və kiçik biznesə dəstək, natural formada yardım və digər sahələri əhatə edən aktiv tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

2017-ci ilin dövlət büdcəsində Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna 1270,0 milyon manat məbləğində dövlət büdcəsindən ayrımlar (transfert) nəzərdə tutulmuşdur.

Ünvanlı dövlət sosial yardımı mexanizminin tətbiqinə 2006-cı ilin iyul ayından başlanılmış, bu yardımın həyata keçirilməsi üçün müəyyənləşdirilmiş ehtiyac meyarı 30 manatdan 116 manata çatdırılmışdır.

Sosial cəhətdən xüsusilə həssas əhali qruplarından olan əlillərin və Azərbaycan Respublikası ərazisinin bütövlüyü uğrunda xidmət göstərərək şəhid olmuş şəxslərin ailələrinin sosial müdafiəsi istiqamətində Qarabağ şəhidlərinin ailələri və əlillərin mənzillə təmin olunması üzrə işlər davam etdirilməkdədir.

Ölkəmizdə sosial müavinətlər sistemi 2006-cı ildən etibarən "Sosial müavinətlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun qüvvəyə minməsi ilə fəaliyyət göstərməyə başlamışdır. Sosial müavinətlər əmək pensiyası almaq hüququ olmayan

şəxslərə verilir və onların yaşayışını minimal səviyyədə təmin etmək məqsədi güdür.

Sosial müavinətlər aylıq və birdəfəlik müavinətlərə bölünürlər.

Bildiyimiz kimi Ermənistan-Azərbaycan hərbi münaqişəsi nəticəsində Azərbaycan torpaqlarının 20 faizi işğal olunmuş, 1,0 milyondan çox qaçqın və məcburi köçkün öz doğma yerlərindən didərgin düşmüşlər.

Dövlət tərəfindən məcburi köçkünlərin əsas səhiyyə xidmətlərinə çıxış imkanlarının yaxşılaşdırılması istiqamətində bir sıra tədbirlər görülmüşdür, o cümlədən məcburi köçkünlərin dövlət tibb müəssisələri tərəfindən göstərilən bütün xidmətlərə görə ödənişdən azad edilməsi, məcburi köçkünlərin dövlət tibb

müəssisələri tərəfindən müəyyən edilmiş bütün tibbi məhsullara görə ödənişlərdən azad edilməsi (məsələn, pulsuz dərmanlar və s.), məcburi köçkün uşaqların tam peyvəndlənməsi.

Hazırda hökumət tərəfindən qaçqın və məcburi köçkün gənclərin ali təhsilə həvəsləndirilməsi və onların dəstəklənməsi məqsədilə bir sıra imtiyazlar (dövlət ali təhsil müəssisələrinin ödənişli fakültələrində ödənişdən azad olunma, təhsil müəssisələrinin yataqxanalarından pulsuz istifadə etmə və s.) müəyyənləşdirilmişdir.

Qaçqınların və məcburi köçkünlərin sosial müdafiəsinin daha da yaxşılaşdırılması, habelə onların istifadə etdikləri kommunal xidmət haqlarının dövlət büdcəsi hesabına ödənilməsi məqsədilə 2017-ci ilin büdcəsində 194,5 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılmışdır.

Bundan əlavə, qaçqınların və məcburi köçkünlərin sosial-məişət və məskunlaşma məsələləri ilə bağlı bəzi tədbirlərin maliyyələşdirilməsinə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fondundan 90,0 milyon manat və xaricdən cəlb edilmiş kreditlər hesabına 26,0 milyon manat vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulmuşdur.

5.5.7. Mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi və digər kateqoriyalara aid edilməyən sahədə fəaliyyət

2017-ci il dövlət büdcəsində mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi və digər kateqoriyalara aid edilməyən sahədə fəaliyyət xərcləri üçün 282,6 milyon manat vəsait ayrılmışdır. Həmin bölməyə ayrılan vəsaitin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 1,7 faiz təşkil edir.

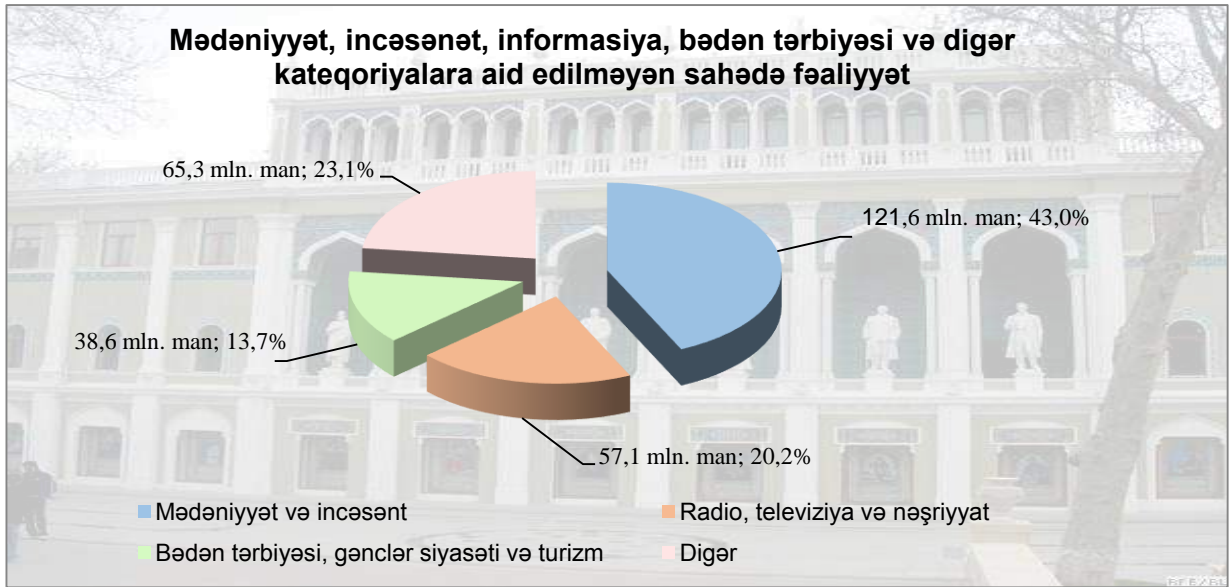
Azərbaycan Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyinin tabeliyində olan olimpiya idman komplekslərinin qismən saxlanması və digər mədəniyyət və idman tədbirlərinin keçirilməsi üçün müvafiq məbləğdə vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi və digər kateqoriyalara aid edilməyən sahədə fəaliyyət bölməsinin xərclərinin istiqamətləri haqqında məlumat "Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda öz əksini tapmışdır.

Bu bölmədən mədəniyyət və turizm, gənclərlə iş və idmana qayğı, milli mədəniyyətin və turizmin potensialının dünya mədəniyyət və turizm məkanına inteqrasiya olunmasına, milli mədəni irsin, dəyər və sərvətlərin qorunub saxlanılmasına, gənc nəslin cəmiyyətin fəal və aparıcı qüvvəsinə çevrilməsinə, nəşriyyat və kinematografiyanın, peşəkar idmanın hərtərəfli inkişafına dövlət səviyyəsində həyata keçirilən fəaliyyətlər maliyyələşdirilir.

Bölmənin xərclərindən kitabxanaların, muzeylərin, saray və mədəniyyət evlərinin, teatr, filarmoniyaların və bu kimi obyektlərin saxlanması xərcləri daxil edilir.

Bölmə üzrə 2017-ci il dövlət büdcəsindən əsasən aşağıdakı proqram və tədbirlər maliyyələşdiriləcəkdir:

- milli mədəni sərvətə çevrilmiş Azərbaycan teatrının zəngin bədii irsinin və yaradıcılıq ənənələrinin qorunmasına, ümumbəşəri və milli dəyərlərin təbliğinə, dünya mədəniyyətinə inteqrasiyasına, informasiya və maliyyə resurslarından səmərəli istifadə edilməsinə və repertuarın günün tələblərinə uyğun formalaşması ("Azərbaycan teatrı 2009-2019-cu illərdə Dövlət Proqramı", Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 18 may tarixli 277 nömrəli Sərəncamı);

- milli kino ənənələrinin bərpa edilməsi, ölkədə kino istehsalının dirçəldilməsi, onun rəqəmli çəkiliş, səsyazma və başqa müasir texnoloji avadanlıqlarla təmin edilməsi, dövlət sifarişli ilə bədii, sənədli və cizgi filmlərinin istehsalı, filmlərin müasir texnologiyalar əsasında qorunub saxlanılmasının təmin olunması, beynəlxalq mədəni əlaqələrin genişləndirilməsi, xarici ölkələrdə uzun illərdən bəri saxlanılan milli filmlərin nüsxələrinin Azərbaycan Respublikasına qaytarılması və sahə üzrə digər lazımı islahatların aparılması ("Azərbaycan kinosunun 2008-2018-ci illər üzrə inkişafına dair Dövlət Proqramı", Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2008-ci il 04 avqust tarixli 2961 nömrəli Sərəncamı);

- yaşlı və gənc nəsil yazıçıların, rəssam və bəstəkarların xüsusi təqaüd fondu;
- Azərbaycan Respublikasının daxili və xarici siyasəti, mədəniyyəti, tarixi, sosial, iqtisadi inkişafı, elmi-texniki və turizm potensialı barədə təbliğat işini genişləndirmək məqsədi ilə xarici ölkələrdə mədəniyyət mərkəzlərinin saxlanılması;
- 2017-ci ilin dövlət büdcəsində turizmin inkişaf etdirilməsi, dövlət büdcəsindən regionlarda turizm fəaliyyətinin stimullaşdırılması, turizmdə informasiya-təbliğat işinin gücləndirilməsi məqsədilə mövcud informasiya mərkəzlərinin işinin təkmilləşdirilməsi, habelə xarici populyar ("National Geographic Channel", "BBC", "CNBC", "Euronews", "Travel Channel" və "CNN") televiziya şirkətləri vasitəsilə respublikamızın turizm imkanlarının təbliğinə;

Qeyri-hökumət təşkilatlarının dövlət və cəmiyyət üçün əhəmiyyət kəsb edən məsələlərin həllinə cəlb etməklə dövlət orqanları ilə Qeyri-Hökumət Təşkilatları arasında əməkdaşlığın təşviqinə, qeyri-hökumət təşkilatlarına dövlət yardımı proqramları və layihələrinin hazırlanmasına;

Azərbaycan Respublikasında fikir, söz və məlumat azadlığını inkişaf etdirmək, kütləvi informasiya vasitələrinin müstəqilliyini dəstəkləmək, informasiya sektorunda yeni informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqini stimullaşdırmaq, cəmiyyət və kütləvi informasiya vasitələri arasında səmərəli əməkdaşlığı genişləndirmək, jurnalistlərin peşəkarlığı və məsuliyyətinin artmasına şərait yaratmaq, sosial müdafiəsini gücləndirmək, dövlət və cəmiyyət üçün əhəmiyyət kəsb edən, habelə kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyətinin təkmilləşməsini nəzərdə tutan və inkişafını dəstəkləyən proqramları, layihələri və digər tədbirləri maliyyələşdirilməsinə, siyasi partiyaların fəaliyyətinə müvafiq məbləğdə vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Eyni zamanda yeniyetmə və gənclərin vətənpərvərlik ruhunun gücləndirilməsi, gənclərin zərərli vərdislərdən uzaqlaşdırılması, onların sağlamlığının qorunması, asudə vaxtlarının səmərəli təşkili və digər tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün Azərbaycan Prezidenti yanında Gənclər Fonduna da vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Multikulturalizmin həyat tərzinə çevrildiyi Azərbaycan Respublikasının dünyaya tolerantlıq nümunəsi olaraq daha geniş tanınmasının vacibliyini, eləcə də ayrı-ayrı ölkələrdəki müxtəlif multikultural modellərə xas fəlsəfi, sosial, siyasi və digər aspektlərin Azərbaycan reallığında təhlili və təşviqinin əhəmiyyətini nəzərə alaraq, yaradılmış Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin saxlanması xərcləri üçün 2017-ci il dövlət büdcəsində vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

5.5.8. Mənzil və kommunal təsərrüfatı

Mənzil və kommunal təsərrüfatı xərcləri üçün 2017-ci il dövlət büdcəsində 304,2 milyon manat vəsait ayrılmışdır. Bu xərclər üçün ayrılan vəsaitin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 1,8 faiz təşkil edir.

“Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq mənzil və kommunal təsərrüfatı bölməsinin xərclərindən mənzil təsərrüfatı köməkçi bölməsi üzrə 31,3 milyon manat, kommunal təsərrüfatı köməkçi bölməsi üzrə 260,4 milyon manat, su təsərrüfatı köməkçi bölməsi üzrə 12,0 milyon manat, mənzil və kommunal təsərrüfatı ilə bağlı digər xərclər köməkçi bölməsi üzrə 0,5 milyon manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

2017-ci il üçün nəzərdə tutulmuş vəsait hesabına mənzil fondunun əsaslı təmir olunması, küçə və keçidlərdə sanitariya təmizlik işlərinin aparılması, yaşıllıq, park və xiyabanlara qulluq göstərilməsi, şəhərlərdə və rayon mərkəzlərində yerləşən avtomobil yolları, prospektlər və küçələrin əsaslı təmir olunması, ərazilərin abadlaşdırılması, işıqlandırılması və yaşıllaşdırılması planlaşdırılır.

Bu bölmədə məcburi köçkünlər üçün

salınmış qəsəbələrdə dövlət mənzil fondunun əsaslı təmirinə, həmin qəsəbələrdə abadlıq, yolların əsaslı təmirinə, yaşıllıq, park və xiyabanlara qulluq göstərilməsinə, küçə və keçidlərdə sanitariya təmizlik işlərinin aparılmasına, yolların əsaslı təmiri və işıqlandırılmasına, magistral avtomobil yolları boyu torpaq və qorunma (mühafizə) zolağından kənarında yaşıllıqların salınmasına, onlara xidmət və landşaft quruluşu işlərinin yerinə yetirilməsinə, su təsərrüfatı xərclərində çirkab sularının təmizləyici qurğularının istismarı və xidməti ilə bağlı xərclərin ödənilməsinə müvafiq məbləğdə vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

2017-ci ilin dövlət büdcəsində ölkədə məişət tullantılarının yerləşdirilməsi, emalı, istifadəsi, utilizasiyası, zərərsizləşdirilməsi, basdırılması və bununla bağlı işlərin yerinə yetirilməsinə, istilik təsərrüfatının zərərinin ödənilməsinə, kənd əhalisinin içməli suya olan tələbatının təmin edilməsi və su və kanalizasiya xətlərinin saz vəziyyətdə saxlanması işlərinin maliyyələşdirilməsinə, dövlət əhəmiyyətli su anbarlarının etibarlı mühafizəsini təmin etmək, su anbarlarının texniki vəziyyətinə müntəzəm nəzarəti həyata keçirmək, yerüstü, yeraltı su ehtiyatlarının, su obyektlərinin, hidrotexniki qurğuların, su təchizatı sistemlərinin monitorinqlərini aparmaq və ölkə ərazisində su ehtiyatlarının idarə olunmasını təkmilləşdirməsinə vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Bundan başqa respublikanın bir sıra yaşayış məntəqələrində quraşdırılmış su təchizatı qurğularının (modul tipli) istismarı və xidməti üzrə müvafiq bələdiyyələrə maliyyə yardımı üçün vəsait ayrılmışdır.

2017-ci ilin dövlət büdcəsində Respublikanın 64 şəhər və rayon mərkəzində və qəsəbələrdə (Naxçıvan Muxtar Respublikası istisna olmaqla) mənzil-kommunal xidmətlərinin göstərilməsi və digər abadlıq işlərinin yerinə yetirilməsi üçün 199,1 milyon manat məbləğində vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

5.5.9. Yanacaq və enerji

2017-ci il dövlət büdcəsində Yanacaq və enerji xərcləri üçün 3,5 milyon manat vəsait ayrılmışdır.

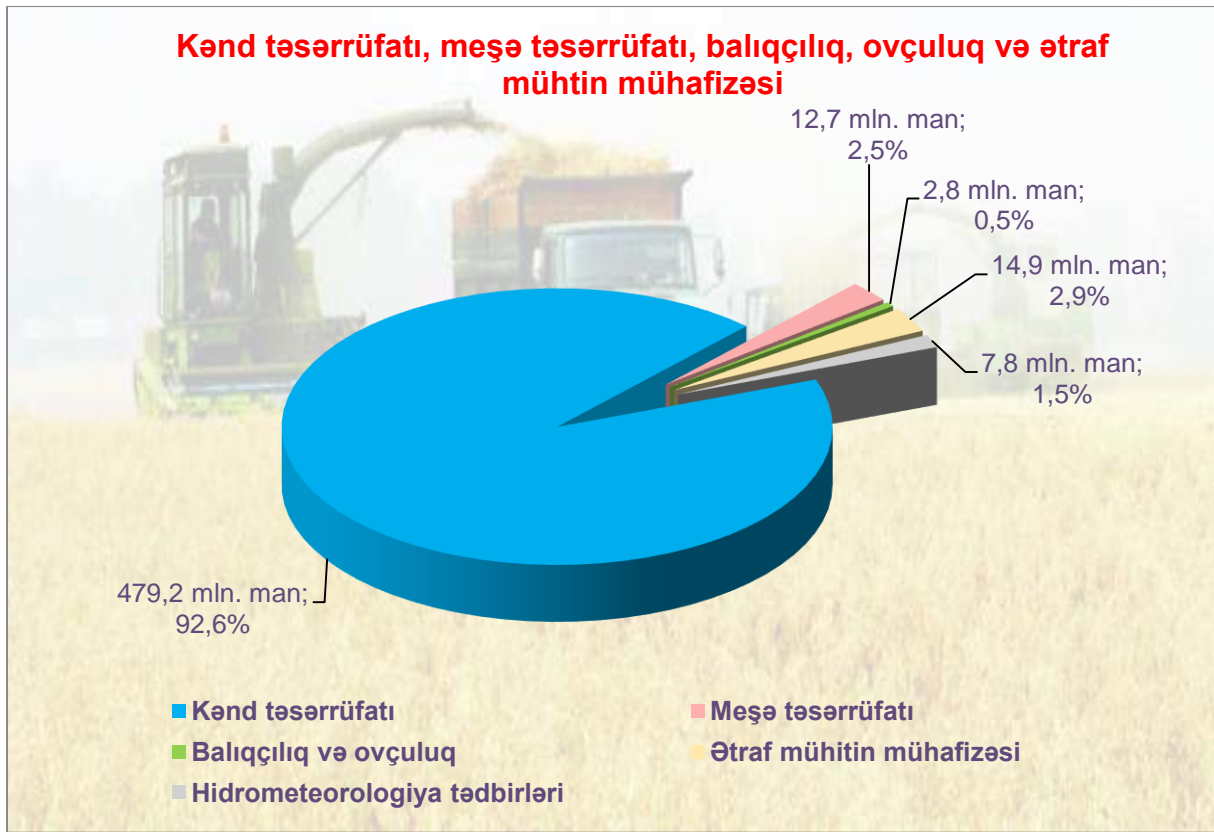

Azərbaycan Respublikasında alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrinin müəyyən olunması, istismara cəlb etməklə ölkənin enerji resurslarından istifadənin səmərəliliyinin yüksəldilməsi, bərpa olunan enerji resurslarının mənbələrinin və bu sahənin inkişafı üçün müvafiq məbləğdə vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

5.5.10. Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı, balıqçılıq, ovçuluq və ətraf mühitin mühafizəsi

Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı, balıqçılıq, ovçuluq və ətraf mühitin mühafizəsi xərclərinə 2017-ci il dövlət büdcəsində 517,4 milyon manat vəsait ayrılmışdır. Bu bölməyə ayrılan vəsaitin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 3,1 faiz təşkil edir.

“Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı, balıqçılıq, ovçuluq və ətraf mühitin mühafizəsi bölməsinin xərclərindən kənd təsərrüfatı köməkçi bölməsi üzrə 479,2 milyon manat, meşə təsərrüfatı köməkçi bölməsi üzrə 12,7 milyon manat, balıqçılıq və ovçuluq köməkçi bölməsi üzrə 2,8 milyon manat, ətraf mühitin mühafizəsi köməkçi bölməsi üzrə 14,9 milyon manat, hidrometeorologiya tədbirləri köməkçi bölməsi üzrə 7,8 milyon manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Bölmənin xərclərindən ərzaq təhlükəsizliyi, meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin istismarı, meşələrin, qoruqların və milli parkların qorunması, respublikanın flora və faunasının qorunması və bu qəbildən olan digər tədbirlər maliyyələşdiriləcəkdir.

Dünya əhalisinin artımı, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə zəif infrastruktur sistemi, investisiyaların məhdudluğu, iqlim dəyişiklikləri və digər amillər ərzaq təhlükəsizliyi məsələlərinin dünya üzrə qlobal məsələyə çevirmişdir.

Ərzaq təhlükəsizliyi və əhalinin keyfiyyətli qida məhsulları ilə təmin edilməsi aqrar sahədə davamlı istehsal prosesinin qurulması ilə kənd təsərrüfatı üzrə məhsuldarlığın artırılmasını tələb edir.

Bütün bu işlərin həyata keçirilməsi üçün fermer təsərrüfatlarına dövlət yardımı tələb olunur. Ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və əsas qida məhsulları ilə özünün tam təmin edilməsi üçün Azərbaycan dövləti tərəfindən məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilir. Bu məqsədə 2017-ci ilin dövlət büdcəsində 190,2 milyon manat proqnozlaşdırılmışdır.

Bu bölmə üzrə respublikada kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və emalı, istehsalçılara zəruri xidmətlərin göstərilməsi, aqrar bölmədə dövlət siyasətini həyata keçirmək məqsədilə Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinə, bitki mühafizəsi və karantini, pestisidlərin, bioloji preparatların və digər bitki mühafizə vasitələrinin istifadəsi sahəsində dövlət nəzarətini həyata keçirmək məqsədilə Dövlət Fitosanitar Nəzarəti Xidmətinə, ölkə ərazisində heyvanların müxtəlif xəstəliklərdən qorunmasını və onların müalicəsini, əhalinin insan və heyvanlar üçün ümumi olan xəstəliklərdən qorunmasını, xarici dövlətlərdən keçə biləcək yoluxucu xəstəliklərdən qorunmasını təmin etmək, heyvan mənşəli məhsulların və xammalın zəruri baytarlıq-sanitariya keyfiyyətinə nəzarəti həyata keçirmək üçün müvafiq məbləğdə vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Kənd təsərrüfatı əkin sahələrinin suvarma suyu ilə təmin etmək, meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin istismarını təşkil etmək, meliorasiya olunmuş torpaqlardan şor suların kənarlaşdırmaq, sel və daşqın sularına qarşı mübarizə tədbirlərini və bu sahədə digər tədbirləri həyata keçirmək məqsədi ilə müvafiq miqdarda vəsait ayrılmışdır.

Respublikada mövcud olan meşələrin qorunub saxlanması və yeni meşə massivlərinin salınması, balıq növlərinin ehtiyatının bərpa edilməsi və artırılması, qorunub saxlanması, respublikanın flora və faunasının qorunması, mili parkların, dövlət təbiət qoruqlarının və dövlət təbiət yasaqlıqlarının saxlanması, hidrometeoroloji şərait və iqlim üzərində müşahidələr aparılması və onların təhlilinin həyata keçirilməsi, ümumiyyətlə atmosfer proseslərinin öyrənilməsi məqsədilə meşə təsərrüfatına, balıqçılıq və ovçuluğa, ətraf mühitin mühafizəsinə, hidrometeorologiya tədbirlərinə vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

5.5.11. Sənaye, tikinti və faydalı qazıntılar

Sənaye, tikinti və faydalı qazıntılar xərclərinə 2017-ci il dövlət büdcəsində 2521,1 milyon manat vəsait ayrılmışdır. Bu xərclər üçün ayrılan vəsaitin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 14,9 faiz təşkil edir.

Bu bölmədən dövlət şəhərsalma işlərinin norma və qaydaların tərtibi, rayon planlaşdırma sxemləri və layihələrin tərtibi, şəhər və digər yaşayış məntəqələrinin baş planlarının və müfəssəl planlaşdırma layihələrin tərtibi işləri yerinə yetirilməsinə, geoloji-kəşfiyyat işlərinin aparılmasına, işğaldan azad edilmiş, habelə əvvəllər hərbi poliçon kimi istifadə olunmuş ərazilərin partlamamış hərbi sursat və minalardan təmizlənməsi işlərinin yerinə yetirilməsinə müvafiq məbləğdə vəsait ayrılmışdır.

Bölmənin xərclərindən, həmçinin dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu (investisiya) xərcləri də maliyyələşdirilir. 2017-ci ildə bu xərclər 2501,0 milyon manat olmaqla dövlət investisiya proqramında nəzərdə tutulan layihələrin və tədbirlərin maliyyə təminatına yönəldiləcəkdir.

İnfrastruktur iqtisadi artımın, davamlı inkişafın, yeni iş yerlərinin yaradılmasının və yoxsulluğun azaldılmasının əsas hərəkətverici qüvvəsidir. Uyğun infrastrukturun olmaması ölkənin, istehsalın rəqabət qabiliyyətini aşağı salır, insan resurslarının inkişafına mənfi təsir edir, əsas sosial xidmətlərin göstərilməsində problemlər yaradır və beləliklə dünya iqtisadiyyatında iştirakına məhdudiyətlər törədir. Bütün bunlar isə iqtisadiyyatın uzunmüddətli perspektivdə davamlı artımına ciddi əngəllər törədə bilər.

Güclü inkişaf etmiş infrastruktur şəbəkəsinə malik olmaq üçün isə mövcud olan şəbəkələrin yenilənməli və yeni şəbəkələrin qurulmalıdır. Son illər dünya maliyyə bazarında baş vermiş maliyyə böhranı xarici kapitalların digər ölkələrə yatırılmasında problemlər yaratmışdır. Lakin yuxarıda qeyd olunan məsələlərin həlli üçün daxili resurslar səfərbər edilmiş və artıq ölkəmizdə bir çox sahələr üzrə müasir standartlara cavab verən infrastruktur şəbəkələri yaradılmışdır.

Dövlət büdcəsinin dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu xərcləri də daxil olmaqla, Dövlət Investisiya Proqramının aşağıdakı istiqamətlər üzrə layihələrə yönəldilməsi nəzərdə tutulur.

2017-ci il üçün Dövlət Investisiya Proqramının əsas istiqamətləri (mln. manatla)		
İstiqamətlər		Məbləğ
1.	Cəmi	3352,3
1.1.	Dövlət büdcəsinin əsaslı vəsait qoyuluşu	2501,0
1.2.	Dövlət Neft Fondunun vəsaitləri	851,3

Ölkənin sosial-iqtisadi inkişaf prioritetlərinə uyğun olaraq 2017-ci ildə də, dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu xərcləri ilk növbədə tamamlanması nəzərdə tutulan sənaye, nəqliyyat, energetika, kənd təsərrüfatı və digər infrastrukturların, sosial-mədəni təyinatlı müəssisələrin tikintisinə və yenidən qurulmasına, bərpaasına, əsas vəsaitlərin alınmasına, ölkənin müdafiə, milli təhlükəsizlik, sərhəd və digər tədbirləri üzrə əsaslı işlərin görülməsinə, bir sıra proqramlar üzrə nəzərdə tutulmuş layihələrə, mövcud olanların yenidənqurulması və əsaslı təmirinə, zəruri avadanlıq və qurğuların alınmasına, təşkilatı məsələlərlə və digər zəruri hesab edilən dövlət əhəmiyyətli prioritet layihələrin və tədbirlərin maliyyələşdirilməsinə yönəldiləcəkdir.

2017-ci il dövlət büdcəsinin əsaslı xərclərinin 2706,0 milyon manatı dövlət büdcəsinin müvafiq xərc bölmələrində öz əksini tapmaqla, sosial-mədəni və məişət, inzibati, istehsalat təyinatlı layihələrin, bina və qurğuların, yolların yenidən qurulması və əsaslı təmirinə, qeyri-maliyyə aktivlərinin (əsas vəsaitlər, bina və tikililər, yaşayış və qeyri-yaşayış binaları) alınmasına yönəldiləcəkdir.

Növbəti ildə Dövlət Neft Fondunun vəsaitlərindən dövlət əhəmiyyətli investisiya layihələrin maliyyələşdirilməsi üçün 851,3 milyon manat vəsait yönəldiləcəkdir (qaçqınların və məcburi köçkünlərin sosial-məişət və məskunlaşma məsələləri ilə bağlı bəzi tədbirlər, Samur-Abşeron suvarma sisteminin yenidən qurulması, Bakı-Tbilisi-Qars yeni dəmir yolu, Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili, Cənubi Qaz Dəhlizi layihələrində Azərbaycan Respublikasının iştirak payı).

5.5.12. Nəqliyyat və rabitə

Nəqliyyat və rabitə xərclərinə 2017-ci il dövlət büdcəsində 101,8 milyon manat ayrılmışdır. Bu xərclər üçün ayrılan vəsaitin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 0,6 faiz təşkil edəcəkdir.

“Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq Nəqliyyat və rabitə bölməsi üzrə nəqliyyata 98,1 milyon manat, rabitə xərclərinə isə 3,7 milyon manat vəsait yönəldiləcəkdir.

2017-ci ildə ölkə ərazisində avtomobil nəqliyyatı üzrə dövlət tənzimlənməsinin həyata keçirilməsi, Bakı şəhərində nəqliyyat əməliyyatlarının intellektual idarə edilməsi sisteminin yaradılması və sair bu kimi tədbirlərə, Bakı şəhərində yol ötürücüsü və körpülərin saxlanması, küçələrin və prospektlərin istismarına və təmirinə xərclənməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Hal-hazırda bu gün Bakı Metropolitenində gediş haqqı 20 qəpikdir. Lakin real olaraq hər bir sərnişinin daşınması nisbətən baha başa gəlir. Dövlət Bakı Metropolitenindən ən çox əhalinin aztəminatlı hissəsinin istifadə etdiyini nəzərə alaraq real gediş haqqı xərcinin qalan hissəsinin ödənilməsinə öz üzərinə götürmüşdür. Bu məqsədlə bu bölmədən Bakı Metropoliteninə onun fəaliyyətinin tənzimlənməsinə müvafiq vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

“Azərbaycan Hava Yolları” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin Naxçıvan Muxtar Respublikasına edilən aviareyslərə görə yaranmış zərərinin və Böyük Vətən müharibəsi əlillərinin və iştirakçılarının, habelə onlara bərabər tutulan şəxslərin MDB dövlətlərinə nəqliyyatda gediş güzəştlərinin ödənilməsi məqsədi ilə 2017-ci ilin dövlət büdcəsində Cəmiyyətə subsidiya nəzərdə tutulmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinə 2017-ci ildə nəzərdə tutulmuş vəsait universal poçt rabitəsi xidmətinin göstərilməsi ilə bağlı milli poçt operatoruna dəyən zərərin kompensasiya edilməsi və informasiya ehtiyatları və fərdi məlumatların informasiya sistemlərinin dövlət reyestrinin aparılması məqsədi ilə istifadə olunacaqdır.

2017-ci ili dövlət büdcəsindən Azərbaycan Respublikasında dövlət informasiya ehtiyatları reyestrinin formalaşdırılması, aparılması, istifadəsi və mühafizəsinin hüquqi və təşkilati tənzimlənməsi və ona nəzarətin həyata keçirilməsinə vəsait yönəldilmişdir.

5.5.13. İqtisadi fəaliyyət

İqtisadi fəaliyyət xərclərinə 2017-ci il dövlət büdcəsində 191,5 milyon manat vəsait ayrılmışdır. Bu xərclər üçün ayrılan vəsaitin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 1,1 faizə çatacaqdır.

“Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq iqtisadi fəaliyyət bölməsi üzrə xərclərdən iqtisadi və kommərsiya fəaliyyətinə 135,0 milyon manat, iqtisadi fəaliyyətin digər sahələrinə 55,2 milyon manat və iqtisadi fəaliyyətin sahələri üzrə təcrübə və tətbiqi tədqiqatlara 1,3 milyon manat vəsait yönəldiləcəkdir.

Əhalinin mənzilə olan tələbatının ödənilməsi və vətəndaşların güzəştli şərtlərlə mənzil əldə edilməsi xərcləri üçün 100,0 milyon manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

5.5.14. Əsas bölmələrə aid edilməyən xidmətlər

Əsas bölmələrə aid edilməyən xidmətlərə 2017-ci il dövlət büdcəsində 1542,8 milyon manat vəsait ayrılmışdır.

	Məbləğ, milyon manat	Dövlət büdcəsində xüsusi çəkisi, faizlə
Əsas bölmələrə aid edilməyən xidmətlər	1542,8	9,1
<i>o cümlədən:</i>		
Məqsədli büdcə fondları	261,0	1,5
Ehtiyat fondları	300,0	1,8
ondan:		
- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fondu	200,0	1,2
- Dövlət büdcəsinin Ehtiyat Fondu	100,0	0,6
Əsas bölmələrə aid edilməyən sair xərclər	981,8	5,8
ondan:		
- beynəlxalq və ölkə səviyyəli tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı xərclər	20,0	0,1
- ölkədə baş vermiş fəvqəladə halların nəticələrinin aradan qaldırılması ilə bağlı xərclər	20,0	0,1
- digər xidmətlər üzrə xərclər	941,8	5,6

Dövlət büdcəsinin tərkib hissəsi olmaqla "Avtomobil Yolları" Məqsədli Büdcə Fonduna 2017-ci ildə 261,0 milyon manat vəsaitin xərclənməsi proqnozlaşdırılır.

"Avtomobil Yolları" Məqsədli Büdcə Fondunun vəsaiti əsasən ölkə ərazisində respublika və yerli əhəmiyyətli avtomobil yollarının və onlarla əlaqədar mühəndis qurğularının saxlanması və istismarı ilə bağlı xərclərin maliyyələşdirilməsinə yönəldiləcək.

Ehtiyat fondları dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmayan xərclər, habelə dövlət və yerli əhəmiyyətli tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün yaradılmış maliyyə mənbələridir. Ehtiyat fondlarının tərkibinə dövlət büdcəsinin Ehtiyat Fondu və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fondları daxildir. Mövcud qanunvericiliyə görə dövlət büdcəsinin Ehtiyat Fondunun həcmi dövlət büdcəsi gəlirlərinin 5 faizindən, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fondunun həcmi isə dövlət büdcəsi gəlirlərinin 2 faizindən artıq olmamalıdır. 2017-ci il dövlət büdcəsində dövlət büdcəsinin Ehtiyat Fondu üzrə 100,0 milyon manat, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fondu üzrə isə 200,0 milyon manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Əsas bölmələrə aid edilməyən sair xərclərdə digər bölmələrdə öz əksini tapmamış xərclər daxildir. Bu tədbirlərin sırasına İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi qarşısında Azərbaycan Respublikasının maraqlarının müdafiəsi və həmin məhkəmənin qərarlarının icrası ilə bağlı xərclər, fəvqəladə halların nəticələrinin aradan qaldırılması ilə bağlı xərclər, beynəlxalq və respublika səviyyəli tədbirlərin keçirilməsi ilə bağlı xərclər, dövlət atributlarının hazırlanması və lisenziya blanklarının çap edilməsi ilə bağlı xərclər, dövlətdən sosial yardım alan aztəminatlı ailələrin əmlakının, dövlətə məxsus əmlakın və dövlət büdcəsindən maliyyələşən təşkilatlara məxsus nəqliyyat vasitələrinin icbari sığortası ilə bağlı xərclər, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq kredit reytinginin müəyyən olunması və digər işlərin qiymətləndirilməsi üçün ekspertlərin cəlb edilməsi ilə

bağlı xərclər, dövlət maddi və material ehtiyatlarının yaradılması ilə bağlı xərclər və digər xərclər aiddir.

5.6. 2017-ci il dövlət büdcəsinin yerli gəlir və xərcləri

2017-ci il dövlət büdcəsi gəlirlərinin tərkib hissəsi olan yerli gəlirlər 620,3 milyon manat proqnozlaşdırılır.

2017-ci ildə rayon və şəhərlərin vergi potensialının artırılması, onların ərazilərində fəaliyyət göstərən və mərkəzləşdirilmiş qaydada vergi uçotunda olan vergi ödəyicilərinin dövlət büdcəsinin mərkəzləşdirilmiş gəlirlərinə ödəyəcəkləri vergi və digər ödənişlərin tam (mənfəət vergisi istisna olmaqla) məbləğdə rayon və şəhərlərin yerli gəlirlərinə daxil edilməsi nəzərdə tutulur.

2017-ci ildə yerli xərcləri tənzimləmək üçün dövlət büdcəsinin mərkəzləşdirilmiş xərclərindən ayrılan maliyyə yardımının (dotasiyanın) yerli xərclərin tərkibində xüsusi çəkisi 9,9 faiz təşkil edəcəkdir ki, bu da 2016-cı illə müqayisədə 706,5 milyon manat və ya 91,2 faiz azdır.

Yerli gəlirləri hesabına təmin edən rayon və şəhərlərin sayı 33-çə çatmış, o cümlədən Mingəçevir, Naftalan, Sumqayıt və Şirvan şəhərləri, Abşeron, İmişli rayonları ilə yanaşı, Gəncə, Lənkəran, Şəki, Yevlax şəhərləri, Ağcabədi, Astara, Beyləqan, Bərdə, Biləsuvar, Göyçay, Hacıqabul, Xaçmaz, İsmayilli, Kürdəmir, Qazax, Qəbələ, Quba, Qubadlı, Qusar, Masallı, Neftçala, Saatlı, Sabirabad, Salyan, Siyəzən, Şabran və Şamaxı rayonları 2017-ci ildən xərclərini öz gəlirləri hesabına təmin edəcəkdir.

2017-ci ildə dövlət büdcəsinin yerli xərcləri 688,7 milyon manat məbləğində proqnozlaşdırılır ki, bu da 2016-cı illə müqayisədə 849,6 milyon manat və ya 55,2 faiz azdır.

Xərclərin azalmasının əsas səbəbi təhsil (məktəbəqədər uşaq müəssisələrinin maliyyələşdirilməsi xərcləri istisna olmaqla) və mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi və digər kateqoriyalara aid edilməyən sahədə fəaliyyətin xərclərinin yerli xərclərdən çıxarılaraq mərkəzləşdirilmiş xərclərə aid edilməsi ilə bağlı olmuşdur.

Yerli xərclərin 141,8 milyon manatı və ya 20,6 faizi təhsil xərclərinə, 222,6 milyon manatı və ya 32,3 faizi səhiyyə xərclərinə, 199,1 milyon manatı və ya 28,9 faizi mənzil və kommunal təsərrüfatı xərclərinə, 98,2 milyon manatı və ya 14,3 faizi icra hakimiyyəti orqanlarının saxlanması xərclərinə, 7,8 milyon manatı və ya 1,1 faizi mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi və digər kateqoriyalara aid edilməyən xərclərə, 19,2 milyon manatı və ya 2,8 faizi isə digər xərclərə yönəldiləcəkdir.

2017-ci il üçün rayon və şəhərlərin yerli gəlir və xərcləri və yerli gəlir və xərcləri tənzimləmək üçün mərkəzləşdirilmiş xərclərdən ayrılan vəsait

				(min manatla)
	Adları	Gəlirlər	Xərclər	Yerli gəlir və xərcləri tənzimləmək üçün mərkəzləşdirilmiş xərclərdən ayrılan vəsait
	Şəhərlər:			
1	Bakı	184 966 000	184 966 000	
2	Gəncə	32 346 000	32 346 000	

3	Sumqayıt	41 654 000	41 654 000	
4	Lənkəran	13 390 000	13 390 000	
5	Şəki	14 347 000	14 347 000	
6	Yevlax	9 098 000	9 098 000	
7	Mingəçevir	18 721 000	18 721 000	
8	Şirvan	7 678 000	7 678 000	
9	Naftalan	2 443 000	2 443 000	
10	Xankəndi			
	Rayonlar:			
11	Abşeron	11 638 000	11 638 000	
12	Ağcabədi	8 497 000	8 497 000	
13	Ağdam	4 544 000	9 220 000	4 676 000
14	Ağdaş	5 142 000	8 271 000	3 129 000
15	Ağstafa	4 439 000	7 151 000	2 712 000
16	Ağsu	3 423 000	5 717 000	2 294 000
17	Astara	6 026 000	6 026 000	
18	Balakən	3 877 000	6 110 000	2 233 000
19	Beyləqan	5 558 000	5 558 000	
20	Bərdə	10 501 000	10 501 000	
21	Biləsuvar	5 433 000	5 433 000	
22	Cəbrayıl	1 056 000	2 604 000	1 548 000
23	Cəlilabad	7 164 000	9 705 000	2 541 000
24	Daşkəsən	2 644 000	3 630 000	986 000
25	Füzuli	6 221 000	8 416 000	2 195 000
26	Gədəbəy	4 691 000	8 433 000	3 742 000
27	Goranboy	4 746 000	7 784 000	3 038 000
28	Göyçay	8 560 000	8 560 000	
29	Göygöl	4 404 000	5 681 000	1 277 000
30	Hacıqabul	3 826 000	3 826 000	
31	Xaçmaz	11 068 000	11 068 000	
32	Xızı	2 012 000	2 719 000	707 000
33	Xocalı	431 000	1 332 000	901 000
34	Xocavənd	640 000	2 281 000	1 641 000
35	İmişli	6 525 000	6 525 000	
36	İsmayıllı	6 660 000	6 660 000	

37	Kəlbəcər	1 172 000	3 732 000	2 560 000
38	Kürdəmir	5 935 000	5 935 000	
39	Qax	3 693 000	7 396 000	3 703 000
40	Qazax	9 073 000	9 073 000	
41	Qəbələ	6 677 000	6 677 000	
42	Qobustan	2 916 000	3 288 000	372 000
43	Quba	8 495 000	8 495 000	
44	Qubadlı	2 213 000	2 213 000	
45	Qusar	6 236 000	6 236 000	
46	Laçın	1 947 000	5 464 000	3 517 000
47	Lerik	2 130 000	5 163 000	3 033 000
48	Masallı	7 784 000	7 784 000	
49	Neftçala	6 169 000	6 169 000	
50	Oğuz	2 884 000	4 747 000	1 863 000
51	Saatlı	6 664 000	6 664 000	
52	Sabirabad	8 028 000	8 028 000	
53	Salyan	10 164 000	10 164 000	
54	Samux	2 778 000	4 379 000	1 601 000
55	Siyəzən	3 107 000	3 107 000	
56	Şabran	4 191 000	4 191 000	
57	Şamaxı	7 379 000	7 379 000	
58	Şəmkir	12 500 000	15 861 000	3 361 000
59	Şuşa	1 129 000	2 140 000	1 011 000
60	Tərtər	4 792 000	7 072 000	2 280 000
61	Tovuz	9 551 000	12 171 000	2 620 000
62	Ucar	4 248 000	5 742 000	1 494 000
63	Yardımlı	2 086 000	4 334 000	2 248 000
64	Zaqatala	7 426 000	9 298 000	1 872 000
65	Zəngilan	1 683 000	2 017 000	334 000
66	Zərdab	2 875 000	5 806 000	2 931 000

5.7. Dövlət büdcəsinin kəsiri

2017-ci il dövlət büdcəsinin kəsirinin maliyyələşdirilməsi üçün 645,0 milyon manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur.

Dövlət büdcəsi kəsirinin maliyyələşdirilməsi özəlləşdirilmədən, xarici qrantlardan daxilolmalar və digər mənbələr (daxili və xarici borclanma, 2017-ci il 1 yanvar tarixinə dövlət büdcəsinin vahid xəzinə hesabının qalığı) hesabına həyata keçiriləcəkdir.

6. 2017-ci il üçün icmal büdcəsi haqqında icmal məlumat

Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il icmal büdcəsinin gəlirləri 20020,7 milyon manat, xərcləri 28767,2 milyon manat nəzərdə tutulmuşdur.

İcmal büdcənin tərkib hissəsi olan məcburi dövlət sosial sığortası, əmək pensiyaları sahəsində idarəetməni həyata keçirən Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsinin xərcləri 3400,0 milyon manat proqnozlaşdırılır.

Fondun xərclərinin 37,4 faizi və ya 1270,0 milyon manatı dövlət büdcəsindən birbaşa transfert, 2130,0 milyon manatı və ya 62,6 faizi məcburi dövlət sosial sığorta haqları və sair daxilolmalar hesabına örtüləcəkdir.

Xərclərin 94,5 faizi və ya 3213,8 milyon manatı əmək pensiyalarının ödənilməsinə, qalan 186,2 milyon manatı və ya 5,5 faizi məcburi dövlət sığorta haqları hesabına müavinətlərə, sığortaolunanların sanatoriya-kurort müalicəsinə və sağlamlaşdırma tədbirlərinin həyata keçirilməsinə, Fondun mərkəzi aparatının və onun yerli orqanlarının saxlanması və digər xərclərə yönəldiləcəkdir.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun 2017-ci il üçün büdcəsinin xərcləri 14451,3 milyon manat təşkil edəcəkdir ki, bu da 2016-cı ilə müqayisədə 3815,0 milyon manat və ya 35,9 faiz çoxdur.

Fondun xərclərinin 6100,0 milyon manatı və ya 42,2 faizi dövlət büdcəsinə nəzərdə tutulan transfertə, 8351,3 milyon manatı və ya 57,8 faizi bir sıra layihələrinin maliyyələşdirilməsinə (qaçqınların və məcburi köçkünlərin sosial-məişət və məskunlaşma məsələləri ilə bağlı bəzi tədbirlər, Samur Abşeron suvarma sisteminin yenidən qurulması, Bakı-Tbilisi-Qars yeni dəmir yolu, Cənubi Qaz Dəhlizi layihələrində Azərbaycan Respublikasının iştirak payı, Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsilinin maliyyələşdirilməsi və digər tədbirlər) yönəldiləcəkdir.

İcmal büdcənin tərkib hissəsi olan Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinin gəlir və xərcləri bərabər olaraq 348,4 milyon manat proqnozlaşdırılır.

Xərclərin 19,9 faizi və ya 69,5 milyon manatı Naxçıvan Muxtar Respublikasının öz gəlirləri, 80,1 faizi və ya 278,9 milyon manatı dövlət büdcəsindən ayrılan dotasiya hesabına formalaşdırılmışdır.

2017-ci ilin icmal büdcəsinin kəsiri 8746,5 milyon manat, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun gəlirləri nəzərə alınmadan icmal büdcənin kəsiri 17117,1 milyon manat olacaqdır.

Nəticə

Əvvəlki illərin büdcəsindən öz yığcamlığı, prioritetliyi və ünvanlılığı ilə fərqlənən 2017-ci il dövlət büdcəsi mövcud iqtisadi reallıqlara söykənməklə, ölkəmizin hərtərəfli dayanıqlı inkişafına və Azərbaycan xalqının rifahının yaxşılaşdırılmasına yönəlmiş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin sosial-iqtisadi kursunun ardıcıl surətdə davam etdirilməsinə, qarşıda duran bütün sosial proqramların və dövlət vəzifələrinin yerinə yetirilməsinə maliyyə təminatı yaradacaqdır.

Eyni zamanda büdcə prosesini tənzimləyən qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, onun şəffaflığının artırılması ölkə vətəndaşları, Milli Məclisin deputatları ilə yanaşı beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən də müsbət qiymətləndirilir.

Büdcə prosesinin beynəlxalq standartlara uyğun olaraq daha da təkmilləşdirilməsi, onun ünvanlılığının və ictimaiyyətə açıqlığının təmin edilməsi istiqamətində aparılmış davamlı və məqsədyönlü işlərin nəticəsi olaraq Beynəlxalq Büdcə Əməkdaşlığının "Açıq Büdcə İndeksi – 2015" hesabatında Azərbaycan üzrə Açıq Büdcə İndeksi 9 bal artırılaraq 51 bala çatdırılmışdır ki, bu da dünya üzrə orta göstəricidən (45 bal) 6 bal yüksəkdir.

8. Anlayışlar və terminlər

Ümumi daxili məhsul — bir il ərzində iqtisadiyyatda (ölkə daxilində) istehsal olunan bütün mal və xidmətlərin məcmu bazar qiymətidir.

büdcə—Azərbaycan Respublikasının müvafiq dövlət hakimiyyəti və özünüidarəetmə orqanları vasitəsilə dövlətə və bələdiyyələrə məxsus vəzifə və funksiyaları yerinə yetirmək üçün lazım olan pul vəsaitinin yığılması və istifadə olunması üçün əsas maliyyə sənədi;

büdcə təsnifatı—dövlət büdcəsinin, Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinin, yerli büdcələrin və büdcədən kənar dövlət fondlarının gəlirlərinin, xərclərinin və maliyyələşmə mənbələrinin funksional, iqtisadi, inzibati və digər prinsiplər əsasında qruplaşdırılması;

büdcə ili—yanvar ayının 1-dən dekabr ayının 31-dək olan bir illik dövr;

təsdiq olunan büdcə ayırmaları—qanunvericiliklə təsdiq olunan və dövlət büdcəsində, Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsində və yerli büdcələrdə maddələr üzrə xərclənə biləcək vəsaitin yuxarı həddi;

büdcədən kənar dövlət fondları — qanunvericiliyə uyğun olaraq dövlət tərəfindən hüquqi şəxs qismində təsis edilmiş və dövlət büdcəsindən kənar müstəqil büdcəyə malik olan məqsədli dövlət maliyyə fondları.

dövlət büdcəsindən və Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsindən kənar əməliyyatlar—müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının və büdcə təşkilatlarının qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada büdcədən kənar əldə etdikləri gəlirləri və həyata keçirdikləri xərcləri üzrə maliyyə əməliyyatları;

icmal büdcə—dövlət büdcəsinin, Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinin (büdcədən kənar əməliyyatlar da daxil olmaqla) və büdcədən kənar dövlət fondlarının gəlir və xərclərini funksional və iqtisadi təsnifata uyğun paraqraflar səviyyəsində əks etdirən maliyyə sənədi;

büdcə kəsiri (defisit)—büdcə xərclərinin gəlirlərlə təmin olunmayan məbləği;

büdcə artıqlığı (profisit)—büdcə gəlirlərinin büdcə xərclərindən artıq olan məbləği;

dövlət büdcəsinin kassa icrası—büdcə gəlirlərinin büdcəyə daxil olmasını və xərclərinin büdcə təsnifatına uyğun olaraq xəzinədarlıq vasitəsilə ünvanlı istifadəsini təmin edən icra mexanizmi;

büdcə gəlirləri—Azərbaycan Respublikasının, Naxçıvan Muxtar Respublikasının və yerli özünüidarəetmə orqanlarının müvafiq qanunvericilik aktları ilə müəyyən olunmuş qaydada dövlət büdcəsinə, Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinə və yerli büdcələrə daxil olan vergilər, rüsumlar, digər ödənişlər və daxilolmalar;

büdcə xərcləri—büdcə təsnifatına uyğun olaraq dövlət büdcəsindən, Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsindən və yerli büdcələrdən qanunvericiliklə nəzərdə tutulan tələbatı ödəmək üçün ayrılan vəsait;

mərkəzləşdirilmiş gəlir—dövlət büdcəsində müəyyən edilən normativlərə uyğun olaraq dövlət büdcəsi gəlirlərindən yerli gəlirlər çıxıldıqdan sonra formalaşan gəlir;

mərkəzləşdirilmiş xərc—büdcə təsnifatına uyğun olaraq, dövlət büdcəsində nəzərdə tutulan müvafiq orqanların fəaliyyətinin və tədbirlərin maliyyələşdirilməsi ilə bağlı xərclər;

yerli gəlir—dövlət büdcəsində müəyyən edilən normativlər əsasında formalaşan ayrı-ayrı şəhər və rayonlar üzrə gəlir;

yerli xərc—büdcə təsnifatına uyğun olaraq, maliyyələşdirilməsi yerli gəlirlər və mərkəzləşdirilmiş gəlirlərdən ayrılan vəsait hesabına həyata keçirilən xərclər;

büdcə ssudaları—dövlət büdcəsinin mərkəzləşdirilmiş xərclərindən Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinə, yerli büdcələrə və hüquqi şəxslərə, yerli büdcələrdən bələdiyyə təşkilatlarına qaytarılmaq şərti ilə il ərzində müəyyən müddətə verilən maliyyə vəsaiti;

dotasiya—dövlət büdcəsindən Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinə və yerli büdcələrə onların gəlir və xərclərini tənzimləmək məqsədilə əvəzsiz verilən maliyyə vəsaiti;

grant—daxili və xarici mənbələr hesabına əvəzsiz verilən məqsədli maliyyə yardımı;

subvensiya—məqsədli maliyyələşdirmənin həyata keçirilməsi üçün dövlət büdcəsindən Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinə və yerli büdcələrə verilən, lakin həmin məqsəd üçün və ya müəyyən edilmiş müddətdə istifadə edilmədikdə geri qaytarılan maliyyə vəsaiti;

subsidiya—dövlət büdcəsindən Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinə, yerli büdcələrə və hüquqi şəxslərə əvəzsiz verilən maliyyə vəsaiti;

məqsədli büdcə fondları—dövlət büdcəsi, Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsi və yerli büdcələrin tərkibində konkret tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün formalaşan və istifadə edilən pul vəsaiti;

sekvestr—dövlət büdcəsi, Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsi və yerli büdcələrin gəlirləri, həmçinin dövlət büdcəsinin kəsirinin (defisitinin) maliyyələşmə mənbələri üzrə daxilolmalar yerinə yetirilmədikdə, müdafiə olunmuş xərc maddələri istisna olmaqla, büdcə ilinin qalan ayları üzrə xərclərin müəyyən olunmuş qaydada ixtisarı;

müdafiə olunan xərc maddələri—büdcə ili ərzində maliyyələşdirilməsinə sekvestr tətbiq olunmayan, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş büdcə xərcləri;

dövlət borcu - Azərbaycan Respublikasının adından bağlanmış müqavilələrin öhdəlikləri üzrə ödənilməli olan borc;

toplu maliyyə balansı—konkret dövr üçün ölkədə maliyyə vəsaitlərinin yaranma mənbələri və istifadə istiqamətləri barədə məlumatları özündə əks etdirən maliyyə sənədi.

büdcə təşkilatı—maliyyələşdirilməsi bilavasitə Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsi və Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsi hesabına həyata keçirilən idarə və təşkilatlar;

büdcənin tərtibi prosesində iştirak edən təşkilatlar—mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları və onların struktur bölmələri, büdcə gəlirlərinin icrasını təmin edən orqanlar, dövlət büdcəsindən maliyyələşən və (və ya) maliyyə yardımı alan təşkilatlar, büdcədən kənar dövlət fondları və vergi ödəyiciləri, zərurət yarandıqda, bələdiyyələr.

9. Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası
2. “Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu
3. “Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu
4. “Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

10. Əks əlaqə

Hörmətli oxucular!

Sizə təqdim olunmuş "Azərbaycan Respublikasının 2017-ci il dövlət və icmal büdcələri üzrə Vətəndaşın büdcə bələdçisi" ilə bağlı rəylərinizi, təkliflərinizi aşağıdakı ünvana göndərə bilərsiniz.

Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi,
Bakı şəhəri, S.Vurğun küç, 135, AZ-1022

shukur.adigozelov@maliyye.gov.az